

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΑΡ.85-86

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- † ΚΩΝΣΤ. ΚΑΒΑΦΗ: Ώραι μελαγχολίας.—Εἰς τὴν Σελήνην.—'Ο Οἰδίπους.—Τὰ δάκρυα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Φαέθοντος.—Πλησίον παραθύρου ἀνοικτοῦ (ποιήματα)
- ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: Κληρονομικά (αὐτοκριτική)
- Τ. Ε. ΗΥΛΜΕ: The Embankment (μετάφρ. Ν. Π.) (ποίημα)
- ΤΙΜΟΥ ΜΑΛΛΑΝΟΥ: Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους (σημείωμα)
- ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς καὶ ὁ ὄφιτης λίθος τῶν ἀρχαίων (μελέτη)
- ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ: Στὴν πρώτην μου γενναϊκάν (ποίημα)
- ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Ἀνοιξιότικη βροχὴ (νουβέλλα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1942

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ .Ι ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Έργατική τέχνη.— Έπιστολές: ΚΩΣΤΑ ΜΟΝΤΗ: Η γλώσσα του Κάλβου.— Κριτική: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Κυπριακά Σπουδαί τόμ. Δ΄ και Δημ. Δημητριάδη «Εμείς κ' οί άλλοι».— ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Τ. Άνθια «Ηρωϊκή Συμφωνία» και Άνώτερον Παρθεναγωγείον Λεμεσοῦ «Παιδικές Ψυχές».— Νέα Βιβλία Τύπος.— Ειδήσεις.— Άλληλογραφία.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ

- Α. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Τραγούδι.
Μ. ΡΟΥΣΙΑ: Η ζωή ενός άλλου (διήγημα)
Λ. Τ. ΝΑΚΗ: Ποιήματα.
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Ποιήματα:
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ιατρικά σύμμεικτα Κύπρου (μελέτη)
Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑ: Το βιβλικό δράμα (διήγημα)
Κ. ΜΟΝΤΗ: Ποιήματα.
Ν. ΚΟΝΟΜΗ: Λαογραφικά Κύπρου κ. ἄ. κ. ἄ.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Ζ'
ΑΡ. 85-86

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ } 1942

ΩΡΑΙ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ*

Οι εὐτυχεῖς τὴν Φύσιν βεβηλοῦσι.
Τῆς λύπης εἶναι τέμενος ἢ γῆ.
Ἄγνωστος πόνου δάκρυ σιάζει ἢ αὐγὴ
αἱ ὀρφαναὶ ἐσπέραι αἱ χλωμαὶ πενθοῦσι
καὶ ψάλλει θλιβερά ἢ ἐκλεκτὴ ψυχὴ.

Ἄκούω στεναγμοὺς ἐν τοῖς ζεφύροις.
Βλέπω παράπονον ἐπὶ τῶν ἴων,
αἰσθάνομαι τοῦ ρόδου ἀλγείνον τὸν βίον
μυστηριώδους λύπης τοὺς χειμῶνας πλήρεις
κ' ἐντὸς τοῦ δάσους τοῦ πυκνοῦ λυγμὸς ἤχεϊ.

Τοὺς εὐτυχεῖς οἱ ἄνθρωποι τιμῶσι
καὶ τοὺς ὕμνοισι ψευδοποιηταί.
Αἱ πύλαι πλὴν τῆς φύσεως εἶναι κλεισταὶ
εἰς ὄσους ἀδιάφοροι, σκληροὶ γελῶσι,
γελῶσι ξένοι ἐν πατρίδι δυστυχεῖ.

Εἰκοστὸς Αἰὼν—ἔτος 1ον ἀρ. 11

Ἄλεξ. 1895

* Τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀποδελτιωμένα ἀπὸ τὸν Ἀλιθέρον εἶναι ἄγνωστα
πρὸς τοὺς Ἀλεξαντρίνοους.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗΝ

(Εκ τῶν τοῦ Shelley)

Μήπως ἀπὸ ἀνίαν ἔγεινες χλωμή
 τοῦ ν' ἀναβαίνης εἰς τὸν οὐρανὸν
 καὶ πρὸς τὴν γῆν νὰ ἀτενίζης·
 ἄνευ συντρόφου νὰ γυρίζης
 μέσῳ ἀστέρων ξένων, μακρυνῶν.
 Εἶναι ἡ ἀλλαγὴ σου ἡ παντοτεινὴ
 ὡς ὄφθαλμοῦ ἄνευ χαρῆς καὶ συμπαθείας
 οὐδὲν εὐρίσκοντος ἄξιον εὐσταθείας.

Εἰκοστὸς Αἰῶν—ἔτος 1ον ἀρ. 18

Ἄλεξ. 1895

Ο ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Ἐγρᾶφη μετὰ ἀνάγνωσιν περιγραφῆς
 τῆς εἰκόνος «Ὁ Οἰδίπους καὶ ἡ Σφιγξ»
 τοῦ Gustave Moreau.

Ἐπάνω του ἡ Σφιγξ εἶναι πεσμένη
 μὲ δόντια καὶ μὲ νύχια τεντωμένα
 καὶ μ' ὄλην τῆς ζωῆς τὴν ἀγριάδα.
 Ὁ Οἰδίπους ἔπεσε στὴν πρώτη ὀρμὴ τῆς·
 τὸν τρόμαξε ἡ πρώτη ἐμφάνισί τῆς—
 τέτοια μορφή καὶ τέτοια ὁμιλία
 δὲν εἶχε φαντασθῆ ποτὲ ἕως τότε.
 Μὰ μ' ὄλο πού ἀκουμπᾷ τὰ δυό του πόδια
 τὸ τέρας στοῦ Οἰδιποδοῦ τὸ στήθος
 συνῆλθ' ἐκεῖνος γρήγορα—καὶ διόλου
 τώρα δὲν τὴν φοβᾶται πιά, γιατί ἔχει
 τὴν λύσιν ἔτοιμη καὶ θὰ νικήσῃ.
 Κι' ὅμως δὲν χαίρεται γι' αὐτὴν τὴν νίκη.
 Τὸ βλέμμα του μελαγχολία γεμᾶτο
 τὴν Σφιγγα δὲν κυτᾶζει, βλέπει πέρα
 τὸν δρόμο τὸν στενὸ πού πάει στὰς Θήβας
 καὶ πού στὸν Κολωνὸ θάποτελειώσῃ.
 Καὶ καθαρὰ προαισθάνεται ἡ ψυχὴ του
 πού ἡ Σφιγξ ἐκεῖ θὰ τὸν μιλήσῃ πάλι
 μὲ δυσκολώτερα καὶ πιὸ μεγάλα
 αἰνίγματα, πού ἀπάντησι δὲν ἔχουν.

Κόσμος ΕΤ. Α'. ἀρ. 4.

Ἄλεξ. 1896

ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΦΑΕΘΟΝΤΟΣ

“Ὡς φῶς ἐν ὕλῃ, ὡς διαφανῆς
χρυσός ὁ ἤλεκτρος εἶναι ὁ τιμαλφῆς—
“Ὅτε ἀπαίσιος δύναμις ἐμμανῆς
φθονοῖσα τὸν Φαέθοντα ἐκ κορυφῆς

τὸν κατεκρήμνισε τῶν οὐρανῶν,
αἱ ἀδελφαί του ἦλθον μελανεῖμονες
εἰς τὸ ὑγρὸν τοῦ μνήμα, τὸν Ἑριδανὸν
κ' ἡμέραν νύκτα ἔκλαιον αἱ τλήμονες.

Κ' ἐθρήνουν μετ' αὐτῶν ὅλοι οἱ θνητοὶ
τὴν ματαιότητα ὀνείρων ὑψηλῶν.
᾿Ω τύχη ἄσπλαγχνος, ᾧ μοῖρα μισητῆ
ἔπεσεν ὁ Φαέθου ἐκ τῶν νεφελῶν!

Ἐντὸς τῶν ταπεινῶν μας ἐστιῶν
ἄς ζήσωμεν ὀλιγαρκεῖς καὶ ποταποὶ
ἐκβάλωμεν τοὺς πόθους ἐκ τῶν καρδιῶν,
ἄς παύσῃ πᾶσα πρὸς οὐρανὸν ροπή.

Ἐκλαιον πάντοτε αἱ δυστυχεῖς
ἔκλαιον τοῦ Φαέθοντος αἱ ἀδελφαί
κ' ἐπὶ ἐκάστης τοῦ Ἑριδανοῦ πτυχῆς
ἀντανεκλῶντο αἱ ὠχραὶ αὐτῶν μορφαί.

Ἐν ἄκρα συγκινήσει τὰ σεπτὰ
δάκρυα τῶν νυμφῶν ἐδέχετο ἡ γῆ
καὶ ἐθησαύριζεν. “Ὡς δ' ἔγιναν ἐπτά
ἡμέραι, κ' ἡ ὀγδόη ἔλαμψεν αὐγή.

Εἰς αἰώνιαν παρεδόθησαν
 στυλπνότητα τὰ κλαύματά των τὰ πολλά,
 κ' εἰς ἤλεκτρον λαμπρὸν μετεμορφώθησαν.
 ὦ λίθε ἐκλεκτέ! ὦ δάκρυα καλά!

Θρῆνος γενναῖος, θρῆνος ζηλευτός.
 Μεστός ἀγάπης καὶ μεστός μαρμαρυγῆς—
 Τίμια ἀδελφαί μὲ δάκρυα φωτός
 ἐκλάψατε τὸν κάλλιστον νέον τῆς γῆς.

Κόσμος ΕΤ. Α'. ἀρ. 22

Ἀλεξ. 1896

ΠΛΗΣΙΟΝ ΠΑΡΑΘΥΡΟΥ ΑΝΟΙΚΤΟΥ

Ἐν φθινοπωρινῆς νυκτὸς εὐδία,
 πλησίον παραθύρου ἀνοικτοῦ
 ἐφ' ὥρας ὀλοκλήρους ἐν τελείᾳ,
 ἠδονικῇ κάθημαι ἡσυχία.
 Τῶν φύλλων πίπτ' ἡ ἑλαφρὰ βροχή.
 Ὁ στεναγμὸς τοῦ κόομου τοῦ φθαρτοῦ
 ἐν τῇ φθαρτῇ μου φύσει ἀντηχεῖ,
 ἀλλ' εἶναι στεναγμὸς γλυκὺς, ὑψοῦται ὡς εὐχή.
 Ἀνοίγει τὸ παράθυρόν μου κόσμον
 ἄγνωστον. Ἀναμνήσεων εὐόσμων
 ἀρρήτων μοὶ προσφέρεται πηγῇ.
 Ἐπὶ τοῦ παραθύρου μου περὰ
 κτυπῶσι—Φθινοπωρινὰ πνεύματα δροσερὰ
 εἰσέρχονται καὶ μὲ περικυκλοῦσι
 κ' ἐν τῇ ἀγνῇ των γλώσση μοὶ λαλοῦσι.
 Ἐλπίδας ἀορίστους καὶ εὐρείας
 αἰσθάνομαι κ' ἐν τῇ σεπτῇ σιγῇ
 τῆς πλάσεως τὰ ὄτα μου ἀκούουν μελωδίας,
 ἀκούουν κρυσταλλίνην, μυστικὴν
 ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν ἀστρῶν μουσικὴν.

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΒΑΦΗΣ

Κόσμος ΕΤ. Α'. ἀρ. 29

Ἀλεξ. 1896.

ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ

ΣΥΛΛΟΓΙΖΟΥΜΑΙ τόν πατέρα καί τρέμω. Τρέμω γιατί περίορισε τόν παιδικό του κόσμο, σιά λίγα χαμόσπιτα ἑνός χωριοῦ. Μὲ τί νά τάιζε τήν πρῶμη περιέργειά του; Μὲ τί νά λίκνιζε τίς φιλόδοξες ἀνησυχίες του:

«*Θὰ τοῦπρεπε μίθηση μεγάλη. Θὰ τοῦπρεπε δολίζοντας ἀνοιχτός!*» Ἔτσι διατύπωνα ἐπιγραμματικά τούς συλλογισμούς μου ὀλοκληρώνοντας συμπεράσματα, καθὼς πρωταντίκρυσα αἰσθηματικά καί κριτικά, τήν κερωμένη μορφή του στό φέρετρο, (πόσο σεβάσμα!) τὸ Μάρτιο τοῦ 1918...

Πρασιεύ: Χωριοῦδάκι τῆς εὐλογίας μὲ τὰ ὄριμα στάχυα ποῦ σὲ χρυσώνουν. Καμιατεῖ γῆ τῆς ἐπαγγελίας· κάμπε τῆς Μεσσαίας, χορτασμέ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων καί τῶν θεῶν! Γεννάς, τρέφεις κι ἀνατρέφεις τὰ πλάσματά σου γιά νά σάγαποῦνε φανατικά, ὅπως καί τὰ σκουλήκια τούς κόκκινους σβώλους τῶν χωραφιῶν σου.

Ὁ ἱερός σιάχης, τὸ ὑποστατικό σύμβολο τῶν Ὀρφικῶν, (τὸ *Σῶμα τοῦ Κυρίου,* ἀπὸ Μυστικό Δεῖπνο τοῦ Ναζωραίου,) ξαναποχτᾶ γιά τὰ παιδιά σου, τήν καθολικὴν τοῦ ἔννοια καί τὴν οἴκου-μενικὴν τοῦ ἀξία.

Τὸ γλυκό, σιταρένιο, μαυριδερό ψωμί, ποῦ τὸ περίσσεμά του κάνει τὴν καρδιά καί τοῦ πλοῦσιου ἀκόμη νά ξεχειλίζει ἀπὸ οἶχτο γιά τὸν πεινασμένο πλάσιό του. Τὸ ψωμί, ὁ κόπος τοῦ ἀγρότη ποῦ σπέρνεται καί καρπίζει. Ὁ ἰδρώτας τοῦ κάμπου. Ὁ φανατισμός γιά τὸ πατρογονικό μας χωράφι. Τὸ ψωμί, *Θεότητα* μοναδική· σεβασμός ἀπόλυτος.

Χωριοῦδάκι τῆς πράσινης ἀγωνίας τοῦ σπαρτοῦ, ἀφημένου στό ἔλεος τῶν οὐρανῶν. Φόβος παντοκρατορικός ἢ *Δειψνόδρα,* παραστατικώτατα προσωποποιημένη σὲ δημοτικούς θρούλους καί παραμύθια. Κατάρρα κι ἀπόγνωση!

Θολὰ τὰ μάτια ὑψώνονται στὴν ἀναληθσία τῶν οὐρανῶν. Ἡ γόνιμη βροχὴ δὲν πέφτει νά ζωντανέψει τὸν κάμπο. Τὰ σύγνεφα ταξιδεύουσε μαῦρα πουλιὰ στό ἄπειρο. Ἡ ὀλονύχτια ἀγρυπνία ποῦ συνεχίσει τὴν ἀκολουθία τῆς δειλινῆς θλιβερῆς λιτανίας ἔξω στὰ χωράφια, μουδιάζει μὲ τὴν στερνὴ ξεψυχισμένη παράκληση πρὸς τὸν Ἄγγελο τῶν ἀστραπῶν καί τῶν βροντῶν. Ἡ καμπάνα τῆς μικρῆς ἐκκλησίας χτυπᾶ πένθιμα καί νυσταγμένα. Αἱ γυναῖκες ἀναστενάξουν· τὰ παιδιά κλαίει· τὰ ζῶα πεινασμένα τηροῦν ἄφωνα κι ὁ Θεὸς πεθαίνει στὴ σκληρὴν σάν πέτρα καρδιά τοῦ ἀνθρώπου.

‘Ο άντρας ύψώνει την πυγμή του έπαναστατικά. ‘Η μασέλλα του τρέμει· τὰ δόντια του τρίζουν· ανήμπορος καταριέται!

Κοπάδια λιπόσαρκα ξεκινούσαν οί καμπήσιοι στα χρόνια της *άστροσιῆς*, πρὸς τὰ ὄρεινὰ διαμερίσματα τοῦ νησιοῦ. ‘Επιθυμία στροφῆς· πόθος ταξιδιοῦ· ἀλλαγὴ σὲ τρόπον ζωῆς· ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τὴν πάππου-προσπάππου κληρονομημένη γῆ.

[Γράφει ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς στὸ *Χρονικόν του*: ‘*Η Κύπρος ἔμεινε χωρὶς τινὰν χρόνους λς’, διατὶ ἐγέννη πείνα μεγάλη ἀπὸ ἀβροχίαν, καὶ οὐλὴ ἢ σπορὰ ἐχάθηκεν· καὶ ἡ πείνα ἐγέννη μεγάλη, καὶ οὐλα τὰ νερὰ τῶν βρύσων ἐξεράναν, καὶ ἐπηγαίναν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τόπον σὲ τόπον μὲ τὰ κτηνά τους· καὶ οὐλα ἐστεγνώσαν, καὶ λάκκοι καὶ βρῦσες, καὶ ἀφήκαν τὴν πανθαύμαστον Κύπρον καὶ ἐπερᾶσαν· ὁδῶ καὶ κειῶ ὅπου πᾶσα εἷς ἦρε· ἀνάπανσιν...»* Οἱ πατέρες μας ἔζησαν ἀνάλογες δυστυχίες. Φυσικά, μὲ τὴ συστηματικὴ ἀναδάσωση τῆς Κύπρου καὶ μὲ τὰ κάποια ἀρδευτικὰ ἔργα, οἱ βροχὲς εἶναι συχνότερες κι’ ἡ κατάστασις ἄλλαξε σήμερα.]

Στὸ Πραστεῖο τῆς Μεσοριάς ὅτι εἶχε νὰ μάθει ὁ πατέρας, τόμαθε γρήγορα καὶ καλά. Δουλειὲς τῶν χωραφιῶν, ἀσχολίες τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ κολουβογράμματα ἀπὸ τὸ Χτωήχι καὶ τὸ Ψαλήρι. Μὰ κληρονόμησε δυὸ μοῖρες κ’ ἔθρεφε μέσα του δυὸ φωνές, τὴν πρώτη ἀπὸ τὸν πατέρα του τὸ Χατζηδημήτρι. Τὴ δεύτερη ἀπὸ τὸν πάππο του τὸ Μιχάλη.

‘Ο πατέρας του ἔζησε ὅλα τὰ χρόνια του κολλημένος στὴ γῆ του. *Σταθερότητα κ’ εὐτυχία*. Δὲν ἔδωσε μερτικό ἀπὸ τὰ πολλὰ πατρικά του χτήματα. ‘Ητανε μοναχογιός. Κι αὐτὸ γιατί ὁ πατέρας του ὁ Μιχάλης (προπάππος μου) γυρνώντας στὴν Κύπρον, ὕστερ’ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 21, ἦρε τὴν γυναῖκα του πεθαμένη καὶ ταύστηρὰ ἔθιμα τῶν τότε, δὲν ἐπιτρέπανε δεύτερο γάμο. *‘Ανησυχία καὶ δυσαρέσκεια*· ἐνθουσιασμοὶ καὶ δίψα περιπέτειας κατὰ τρωγαν τὴν ψυχὴ τοῦ ἀπλοϊκοῦ ἀγρότη, ποῦ ἐγκατέλειψε, γιὰ δέκα χρόνια σχεδόν, ὅλα, καὶ πῆγε νὰ πολεμήσει.

Λατρεία τῆς γῆς, ἰσορροπία, εἰρήνη καὶ καὶ δικαιοσύνη. Πόθος τῆς περιπέτειας, πολυάσχολη δράσις, παθος πεισματικό καὶ δίψα γιὰ μάθησι. Νὰ ἡ διπλὴ κληρονομημένη τοῦ πατέρα μου, μοῖρα, καὶ μοῖρα μου.

Εἶναι ἰδιότητες ποῦ ψυχαναλυτικά τις ἀνευρίσκω μέσα μου, τις ξεχωρίζω καὶ τις ἐξηγῶ :

Γρήγορη ἀντίληψη, νόσις αἰσθηματικὴ καὶ περίσκεψη στὸ πάθος. ‘Η θέλησις κυριαρχεῖ τὰ νεῦρα μου. ‘Η ἔντασι τῆς δουλειᾶς, ὅποιος δουλειᾶς, βρῖσκει ὀλάγρυπνη τὴ συνειδησή μου. Παραδειγματικὴ σταθερότητα, πείσμ’ ἀντρείκιο, ἐπιμονὴ ἀσκητικὴ. Μὰ τὴ γοητεία τῆς περιπέτειας, τὸν πόθο τῆς ἀλητείας, τὸ ταξίδι τὸ ἀλλόκοσμο, τὰ ζῶ, καὶ μὲ ζοῦνε, φαντασιακά. Τὰ μικρὰ ἢ τὰ μεγάλα λάθη· τὰ συχνὰ μου παραστρατήματα, δυσκολοξήγητα στὸν ἀμύητο,

δέν εἶν' ἄλλο, παρὰ ἐπιθυμία φυγῆς ἀπὸ τὴν «εὐθελαν» Ξεκίνησ' ἀπὸ ἓνα κατῶϊ νηπιαγωγείου, μὲ τὰ φτερά τοῦ θρούλου καὶ τῶν παραμυθιῶν κ' ἡ ἀπόπειρά μου νὰ συνθῶσῶ ἓνα, πρῶτο μυθιστόρημα, ὄντας παιδάκι τῆς Γ'. Δημοτικοῦ, σὲ τέτοια κίνητρα (ρομαντικά;) εἶχε τίς ρίζες τῆς.

Ὁ θάνατος τῆς ἑρραβωνιαστικιάς τοῦ πατέρα μου (ἀδελφῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου τοῦ Γ'.) ἦταν τὸ πρόσχημα τοῦ βαθύτερου πόθου του: *τῆς φυγῆς*. Λογικὴ δικαιολογία τοῦ ἔνστιχτου.

"Ἔτσι περιπλανήθηκε στὴν Ἀνατολή, στὰ Βαλκάνια, στὴ Ρουσία, Δαμασκός, Βερούτι, Σμύρνη, Πόλη, Σόφια, Βουκουρέστι, Ὀδέσσα καὶ Ἀθήνα. Οἱ πολιτείες ποὺ προξενούσαν πυρετικὴ ἀγρυπνία στὸ πέμπτο παιδί του· σὲ μένα. Περιστατικὰ κι ἀφηγήματα τοῦ μικροῦ του χωριοῦ, τοῦ μεγάλου ὑπερθαύμαστου κόσμου.

Κι ὁ πατέρας ἤξαιρε τὴν τέχνη νὰ μιλεῖ κ' εἶχε τὴ χάρη νὰ τέρπει. Μικρὲς ἱστορίες καὶ λεπτομέρειες τῆς βιωμένης του πείρας. Καὶ μέσα μου ξυπνοῦσαν τὴ νοσταλγία τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς, ἢ τὰ φτερά τῆς περιπέτειας.

Κοντὰ δεκαπέντε χρόνια ὁ πατέρας, ξεδίψασε τὴν περιέργειά του κι ἀποκατάστησε κριτικὰ κ' ἐλεύθερα μέσα του τὴ βιοθεωρία του: Νὰ ἴδεις καὶ νὰ μάθεις πολλά. Νὰ εἶσ' ἔτοιμος κάθε στιγμή νὰ πράξεις ὅτι λέει ἡ συνειδησή σου. Νὰ ὑπηρετεῖς κοινωνικὰ τὸ σύνολο. Νὰ δικάζεις τὸν ἑαυτό σου αὐστηροτάτα. Νὰ ξαίρεις ποτε νὰ συγχωρᾷς. Νάγαπᾷς καὶ νὰ σέβασαι τὴν παραδοσὴ, μὰ ποτέ σου νὰ μὴν εἶσαι ὁ δοῦλος τῆς. Καμμιά φιλοπρωτία, μὰ σὲ κάθε κρίσιμῃ ὥρᾳ νὰ στέκεσαι παλληκάρι. Κι αὐτὸ δίχως ἐπίδειξη καὶ χωρὶς κομπασμό. Ζῆσε ἀπλά, γιατί ἔτσι ζώντας κ' οἱ πρόγονοί σου κερδίζανε τὴν ἀνεχτίμητη γαλήνη.

Καλὸς Χριστιανός; Ξαίρω πὼς κανένας μεταφυσικὸς παράδεισος δέν πύρωνε τὴν φαντασία του. Κρατοῦσε πολλοὺς τύπους καὶ τὰ πομπικὰ τῆς θρησκείας τότε συγκινούσαν. Πιστεῦε στὴν καλωσύνη τοῦ Ἀνθρώπου καὶ ποτέ του δὲ δέθηκε μὲ ἐξωτερικοὺς τύπους. Ἦτανε Μακρακιστής. Ἡ κληρονομιά τοῦ πάππου του ζοῦσε στὰ κύτταρά του. Τὸ σταμάτημά του στὴ Λεμεσό δέν ἦταν παρὰ ὑπερνίκηση ἐνδιάθετων ροπῶν, σοφία ζωῆς, καὶ ἰσορροπίση βιωτικῆ. Κριτικὸς ἀπολογισμὸς τῆς μισῆς του ζωῆς. Ἀποκατάσταση, γάμος, παιδιὰ, περισυλλογή. Ἀνάγκη φανερωμοῦ καὶ τῆς ἄλλης μισῆς κληρονομιάς του.

"Ἐνστιχτό μου ἔχω τὴν ἀφιλοκέρδεια ποὺ εἶναι ἀρετὴ τῆς καθάριας ὑγείας. Τὸ ψηλὸ σῶμα, τίς γερὲς πλάτες, τὴν ψυχικὴ ἀντοχή μου, τὰ χρωστῶ στὸν πατέρα μου. Ρῶτοῦσε ὁ ἀγαθὸς δάσκαλος τὰ παιδιὰ τῶν ἑφτά χρόνων:

— Τί θέλετε νὰ γενῆτε ὅταν μεγαλώσετε;

Ἀπορημένα τὸν κύταζαν. Εἶναι φυσικὸ πρᾶμα, δάσκαλε ἡ ζωὴ! Στὰ σγουρόμαλλα κεφαλάκια δὲ χωροῦσε ἡ ἔννοιά της. Μόνον ἡ εὐδαιμονία, εἶναι πρωταρχικὰ ψυχόδημα τῆς ὑπαρξῆς. Ὁ ἀγώνας τῆς ζωῆς γιὰ τὴν επικράτηση ἄρχίζει ἀργότερα.

Κι ἀργότερα στύλωνα τὸ βλέμμα σιωπηλὰ στὴν εἰκόνα τοῦ ἠρωϊκοῦ παλληκαριοῦ, τοῦ Παύλου Μελά καὶ συχνότερα στὴ λίκη χρωματολιθογραφία τῶν Ὀλυμπιονικῶν τοῦ 1906. Κ' ἔλεα μέσα μου: *Νά! ἓνα τέτοιο παλληκᾶρι θέλω νὰ γίνω!*

Ἡ φυσικὴ ἀνάγκη τῶν κυττάρων νὰ βρίσκονται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση μᾶς ἔσπρωχνε τότε σ' ἐπικίνδυνα παιχνίδια. Κόντεψε νὰ χάσω τᾶριστὸ μάτι μου σὲ πετροπόλεμο, στὸ πῖό μας ἀγαπημένο παιχνίδι. Χωριζόμαστε σὲ δυὸ στρατόπεδα στὴ χωραφιά πού σήμερα βρίσκεται ἡ Δημοτικὴ Ἀγορά. Μὰ τότε συνεχίζαμε στὰ διαλείμματα καὶ στὶς γειτονιές μας, κι ἀλίμονο στὰ τζάμια καὶ στὰ κεραμίδια τῶν γύρω σπιτιῶν. Προικισμένος ἀπὸ τὴ φύση, θριάμβευα μὲ τοὺς συνομήλικους. Τέντωνα τὸ πείσμο μου καὶ καλλιεργῶσα τὴ θέλησή μου. Τὴν κόπωση σὰ νὰ μὴ τὴ γνώριζε τὸ κορμί μου. Δρόμους, ἄλματα καὶ βολές, ὄλα ἐννοῦσα νὰ τὰ καταφέρνω στὸ γυμναστήριο στὴν ἀγαπημένη καὶ πόσο νοσταλγημένη γωνιά τῶν «Ὀλυμπίων» τῆς Λεμεσοῦ. Καὶ τὰ κατάφερνα θαυμάσια. Μέσο τοῦ ἀθλητισμοῦ ἄρχισα νὰ συγκρίνω, νὰ μελετῶ καὶ νὰ ἐκτιμῶ τὴν ἀξία καὶ τὴν ὀμορφιά τῆς κίνησης. Ἴδιοσυγκρασία, ἱστορικὴ παράδοση κι ἀγάπη τῆς τέχνης μὲ σπρώχνανε στὸν ἀθλητισμό. Καὶ γιὰ νὰ κρατῶ τὰ καταχημένα, καὶ νὰ μπορῶ νᾶρχουμ' εὐκόλα σὲ «φόρμα», ὑποχρέωνα τὸν ἑαυτό μου νὰ φοιτᾶ στὴ Σχολὴ τῶν Γυμναστών. Γλύτωνα ἔτσι ἀπὸ κακοτοπίες τῆς ξενύχτισσας Ἀθήνας. Τὸ πτυχίο πού πήρα ἦταν κάτι τὸ συμβατικὸ· μιὰ λεπτομέρεια χωρὶς σημασία στὴν τοτεσινὴ ἐπαγγελματικὴ μου πρόθεση. Σπούδαζα νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιο.

Πιστεύω πὼς ἡ ζωὴ δὲν εἶν' ἄλλο παρὰ σκληρὴ, ἀσφαλῶς ἡ σκληρότερη ἄθληση. Καὶ διαβιῶ μιὰ ζωὴ ἀθλητικὴ, σωματικὴ καὶ πνευματικὴ. *Ἐνας Νιτσεϊσμός ἐφαρμοσμένος μυϊκὰ κ' αἰσθηματικά.* Σληρὴ δίαιτα, συνεχὴ ἄσκηση, θέληση καὶ πειθαρχία. Ὁ σωματικὸς ἀθλητισμὸς μεταφερμένος καὶ μετουσιωμένος στὸ πνευματικὸ μοῦ ἐγώ. Ἀπὸ τὰ τρία, βασικῶς διαφορετικὰ συστήματα, διαμορφωμένα μετὰ τὴν ἀναβίωση τῶν Διεθνῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων προτιμῶ τὸ Ἀγγλικό.

[*Τὸ Γερμανικό,* αὐστηρό, βαρὺ καὶ καταθλιπτικὸ, ἄνκαι ἀξιόθαύμαστο γιὰ τὶς ἀκροβατικὰς τοὺς δεινότητες, τὸ θεωρῶ τεχνητό, *ὑπερτεχνητό* μάλιστα. Τὸ μειονέχημά του εἶναι, πὼς εἶναι ἀριστοκρατικὸ. Εἶναι πρσιτὸ μόνον σὲ βλαστοὺς ἀγονίας. Σὲ ἄτομα προικισμένα ἀπὸ τὴ μητέρα φύση, μὲ τοὺς μυῶνες τῶν ταύρων καὶ τὰ νεῦρα τῶν αἰλούρων! Καταπλήσσει μὲ τὴ βαρβαρότητά του ἀγέλαστο, ἀλύγιστο, στρατιωτικὸ. Ἀντάξιο ἑνὸς λαοῦ μιλιταριστικοῦ.

Σύστημα ύπερατομικό κ' επίδειχτικά ἀλαζονικό, ἄκομα καί στήν ὁμαδική του ἐφαρμογή κ' ἐπίδειξη Συνοφρύωμα, περιφρόνηση κινδύνου καί ἀναζήτηση νέου. Ὑψωμένη πυγμή. Πρόκληση φοβερῆ ἐπίδειξη ἀσφυκτικῆς πειθαρχία στενόκορδη.

Ἐπιστημονικός συλλογισμός, σέ ὥρα καλωσύνης, εἶναι τὸ Σουηδικὸ σύστημα Καλόβουλος συλλογισμός, γλυκεῖα χάρη καί ἡρεμαῖο φῶς. Θεομορφικός ἀνθρωπισμός. Ἀγωγή καί πειθαρχία: συνεργασία καί καλωσύνη. Ὁ σπασμωδισμός, ἄκομπος, ἄσκοπος, βλοβερός. Κάθε ὑπερένταση περιττή. Χαλιναγωγή τοῦ ὑπερβολισμοῦ. Ἡ ἀβρότητα τοῦ μαλακῶνει τὴν ἔννοια τοῦ παλμοῦ. Τελειότητα κίνησης, στάσης, ὄγκου, γραμμῆς. Ἡ ὀριζόντια, ἡ κάθετη καί ἡ πλάγια νά συναρμολογούνται στο *χρυσὸ κανόνα*. Κι ὅλα μαζί: ἄτομο, ὁμάδα κίνηση, στάση γραμμῆ, ὄμα να καταναγάζονται ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὠφελισμοῦ.

Τὸ Σουηδικὸ δὲν τὸ πολυσυμπαθῶ, Περιέχει πολὺ ὀρθολογισμό καί σά νά παραχαϊδεύει τὴ χρυσὴ μετριότητα.

Στὸ Ἀγγλικὸ σύστημα βρίσκουμαι τὴ χρυσὴ ξέγνοιαστη νειότη, τὴν πότε ἀπλοϊκῆ, καί τὴν πότε ἀκατόδεκτη. Τὴν κάποτε πειθαρχικὴ καί συχνὰ ἐκκεντρικῆ. Τὴν πάντοτε μὲ τὸ γέλιο πρὸ Ἰσχύει, φευγοβαλὰ καί δροσιζει τὴν καρδιά.

Φυσικό, ψυχογυγικό, φιλελεύθερο. Βορὺ καί χοριτωμένο μαζί. *Ὅ,τι ἐπιτρέπει στὸν καθένα ἡ σωματικὴ του διάπλαση κι ἀντοχή.*

Τὸ ἀγγλόπαιδο θὰ κατεβεῖ στ' ὀλοπρασίνο γῆπεδο. Γρέξιμο, πήδημα, βολὰς καί σκυρτῆλωμα στὰ δέντρα Ἰγίερα τὰ χαρούμενα ὁμαδικὰ παιχνίδια. Φιλελευθερισμός καί πειθαρχία. Ατομισμός καί προσαρμογὴ στις ἐπιταγὰς τῶν ἀπρόσωπων Κανονισμῶν. Πρωτοβουλία μέχρι ἐκκεντρισμοῦ καί ὁμαδικὴ ἀλληλεγγύη. Προπαντῶν ἡ φυσικὴ ἀπλότητα.]

Ἡ ζωὴ δὲν μτρρεῖ νᾶναι στατιστικῆ, ὅσο κι ἂν ἀκριβολογηθεῖ ἐπιστημονικά. Δὲν πρέπει νᾶναι, ἀσφαλῶς ὄχι, ἓνος ἀριθμός. Καί δὲν πρέπει ποτὲ νᾶναι μόνο ἐπιταγὴ. *Τὸ κύριο μειονέχημα τῆς Σουηδικῆς γυμναστικῆς εἶναι τὸ πρόσταγμα. Κ' ἡ γυμναστικὴ πρέπει νᾶναι χαρὰ, μόνο χαρὰ καὶ δίχως σκοπὸ φανερό, σπατάλη τῆς ζωικῆς μας περισσείας. Τὸ Ἀγγλικὸ σύνθημα περιέχει πολλὴν ἀφιλοκέρδεια.*

Ἔτσι, ἀφιλοκέρδα ξῶδευα τὴ ζωικὴ μου περισσεία στὸν ἀθλητισμό. Μὰ ἀσωτεύοντας ἔβαζα σύνορα στὸν ἑαυτὸν μου. Ἐπρεπε νά βλέπω ξεπερασμένο τὸ χτές. Μοῦ ἦταν ἀνάγκη νά ὀνειροπυλῶ ἕνα λαμπρότερο αὐριό. Καί τὸ κατόρθωνα μένταση καί πείσμα. Σ' αὐτὴ τὴν ὄγωγῃ, χρωστῶ πολλὰ καί τῆς τεχνικῆς μου. Ὁ στίχος μου εἶναι αὐστηρὸς καί πειθαρχημένος.

Πάντα μου μίσησα τὸν ἐπαγγελματισμό. Τὴ μυϊκὴ δύναμη κι ἀντοχή, τὴ σβελλτοσύνη καί καλοζυγισμένη κίνηση, τὴν ἰσορροπηθία καὶ αὐτοέλεγχο τοῦ κορμιοῦ, τὰ θεωρῶ μέσο κι ὄχι σκοπὸ. Αὐτὰ ὅλα τὰ ξεχνᾶ ὁ ἐπαγγελματισμός. Νά, γιατί ἀντιπαθῶ τοὺς σαλιτιμπάγκους, τοὺς χοντρόσβεργους παλαιστὲς καί τοὺς Ἀμερικανούς

πυγμάχους. Ἡ συμπάθεια μου γιὰ τὸ Ἀγγλικὸ σύστημα πηγάζει ἀπὸ τέτοια ψυχολόγησι. Δὲν εἶναι σκλαβιά καὶ δὲν εἶναι φορτός. Εἶναι ποίηση κ' εὐγένεια.

Ἐκ τῶν πατέρων μου κληρονόμησα καὶ τὸ πάθος γιὰ τὸ κυνήγι, ποὺ εἶναι καὶ περιπέτεια· μικρὴ περιπέτεια μὰ ποὺ πρέπει νὰ τὴν αἰσθάνουσαι ποιητικά. Τὴν πρώτη μου ντουφεκιά τὴν ἔριξα, θάξιμον δὲ θάξιμον ἑπτὰ χρονῶν. Εἶμαι καλὸς σκοπευτής.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὄριζε τὴν ποίηση ὡς *σπουδαιότερον καὶ φιλοσοφώτερον τῆς ἱστορίας*. Ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀγωνιστικῆς, τὸ κυνήγι κάτι σὰ νὰ κρατεῖ ἀπὸ τοὺς ὄρους τοῦ Σταγειρίτη. Διαρκεῖ χρόνια· διδάσκει πολλά. Ἰὸ συστήνω στοὺς νέους. Εἶναι μεγάλη πείρα εἶναι νούς, ὄλος μάτι. Καὶ εἶναι ἡ βαθειὰ ἀναπνοή.

Ὁ κυνηγὸς στὴν περιοχὴ τῆς βλητικῆς τοῦ ἐνέργειας, εἶναι κυρίαρχος. Κι αὐτὸ εἶναι πολὺ.

Ὁ πατέρας γύρισε στὸ χωριὸ του, μὰ δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει ἐκεῖ. Λόγοι συναισθηματικοί; Ἀναπόληση μιᾶς ζωῆς, ποὺ ἕνας θάνατος τὴν ἄλλαξε ριζικά; Πρῶτη καὶ τελευταία φορὰ εἶδα ἕνα δάκρυ στὰ μάτια του. Καλοκαίρι τοῦ 1910 στὸν Ἰσκιο τῆς ἑληᾶς, στὸ πανρικὸ του σπίτι, ποὺ ἔζησε παιδί. Θὰ φεύγαμε τᾶλλο πρῶτ' καὶ δὲν εἶχαμε οὔτε μιὰ μέρα στὸ χωριὸ. Ἐγὼ ἤθελα νὰ μέναμε. Μοῦπε: «Θέλω νὰ μείνω καὶ νὰ πεθάνω στὴ γῆ ποὺ μὲ γέννησε, μὰ δὲ μπορῶ. Θυμοῦμαι πολλά, καὶ προπάντων ἐκείνη...» Δὲν τέλειωσε, γιὰ τὸν ἐπνιγε ἡ συγκίνηση. Κι ὁ πατέρας μου εἶχε πολὺς ἀναλογίες μὲ τὸ πλάσμα μου:

Νὰ τὸν πύργο βλέπεις;

Ἔτσι κι ὁ ΓΙΑΡΕΛ εἶναι ἄστερος, μέγας...!

Ἔτσι ὀλόρθο, στέριο, θυμοῦνται τὸν ἀσπρομάλλη γέρο Ἀντώνη νὰ περιμένει. Ὅσο ποὺ ἔσπασε ξαφνικά ἡ καρδιά του...

Ἐνστιχτό μου ἔχω τὴν ἀφιλοκέρδεια. Ὁ πατέρας χάρισε τὰ χτήματά του σὰ δῆρφια του, καὶ δούλεψε πραχτικὸς μηχανικός, στὰ ὁδοποιητικὰ ἔργα ποὺ ἄρχισαν μὲ τὴν Ἀγγλικὴ κατοχή. Τὰ σαράντα χρόνια τὰ εἶχε περάσει· περισυλλογή, ἀναμέτρηση, καταστάλαγμα.

Τὸ χάνι μας, ἦταν ἡ ἐπιστροφή κι ὁ δεσμός του μὲ τὸ χωράφι καὶ τὴν ἀγροτικὴ ζωή. Μὰ ἔφερνε καὶ τὰ μηνήματα τοῦ *κόσμου*. Καὶ τὰ μικρὰ νέα τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων ποὺ πηγαινοερχότανε γιὰ τίς δουλειές τους, ἦταν τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τῆς φυγῆς, ἀπὸ τὴ μονοτονία τοῦ αὐστηροῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Μικρὸ παιδί δούλευα τάπογεύματα καὶ τίς σκόλες, βοηθώντας στὸ χάνι. Τὴ φυσικὴ ζωὴ τὴν ἔμαθα ἐκεῖ. Μέσα μου ζυπνοῦσε ἡ νοσταλγία—αἴσθημα πατρικὸ—τῆς ἐπιστροφῆς, πρὸς τὴν ἀπλή κι ἀπλοϊκὴ ζωή. Μὰ τὸ μεγαλύτερο θέλητρο, ποὺ εὑρίσκα, ἦταν ἡ με-

λέτη τῶν φυσιογνωμιῶν. Ὡς πολλές, σιωπηλὸς καὶ σὰν ἔξω, ἀπὸ κάθε τί, παρακολουθοῦσα, κινήματα, λόγια, πρόσωπα. Ἡ ἀνυπόταχτη φαντασία, μοῦ ὀλοκλήρωνε τοῦ χαρακτήρες, καὶ τὰ πιθανὰ ξεφανερώματά τους.

Φαντόζομαι ὅμοια ὁ πατέρας μου θᾶκρινε, κι ὅμοια περνοῦσε τίς ὥρες τῆς σιωπηλῆς του ζωῆς. Παιγνίδι τῆς φαντασίας καὶ μελέτη γιὰ μένα πὸ πρωτόμπαινα στὴ ζωῆ. Πείρα, κρίση καὶ νοσταλγία γιὰ κείνο πὸ θᾶφευγε.

Τὰ λίγα κείνα χρόνια στάθηκαν ἡ θητεία μου στὴν πραχτική. Ἔμαθα τὰ γεννήματα καὶ τίς ποιότητες. Ἔμαθα τὴν παραγωγή καὶ τὸ ἐμπόριο. Ἔμαθα τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴν ὀρνιθοκομία, τὴν τυροκομική καὶ τὴν οἴνοποιία. Κι ἀκόμα λίγο οἰκοδομική, ἀρκετὴ μαραγκοσύνη καὶ πολλὴ καθιριότητα. Δουλειές, πὸ ὁ πραχτικὸς Ἀντώνης ἤξαιρε καλά. Τὸ χάνι μας στάθηκε τὸ μεγάλο σχολεῖο. Ἔμαθα νὰ ψυχολογῶ κ' ἔμαθα τὰ *Κυπριώτικα*. Τὰ «*Τραούδια τοῦ Ἀργότη*» ὀφείλονται στὴ θητεία κείνων τῶν χρόνων.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

THE EMBANKMENT*

(Φαντασία ἑνὸς ξεπεσμένου κυρίου μιά κρύα, ἄθλια νύχτα)

Ἄλλοτε, στὴν ποιότητα τῶν βιολιῶν εὔρισκα τὴν ἔκσταση, στὴ λάμψη τῶν χρυσῶν τακουινῶν πάνω στὰ σκληρὰ πεζοδρόμια. Τώρα βλέπω πὸς ἡ ζεστασιά εἶναι αὐτὴ ἡ οὐσία τῆς ποιήσεως.

Ὡ Θεέ μου, κάνε μικρὴ τὴν παληά, τὴν ἀστροφαγωμένη κουβέρτα τ' οὐρανοῦ, ἔτσι πὸ νὰ μπορῶ νὰ τὴν τυλίξω γύρω μου καὶ νὰ ἡσυχάσω. —

T. E. HULME

Μετάφραση Ν. Π.

* Ἐνα μέρος τοῦ Λονδίνου πάνω στὸν Τάμεση.

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ*

Οι στίχοι ἐδῶ ταυτίζονται μὲ τὸν ὁμιλούμενο λόγο. Κάποιοι ἄνθρωποι — θεατές, μιλοῦν, ρωτοῦν, ἀποκρίνονται καί, στὸ τέλος, ἡ λέξη **βάρβαροι** ποῦ ἐπαναλαμβάνεται στὶς ἐρωταποκρίσεις τοὺς ἀκριβῶς δέκα φορές, καταλήγει νὰ γίνει ἕνα περιεκτικώτατο σύμβολο. Γιὰ μένα, καί γιὰ μερικοὺς ἄλλους, οἱ βάρβαροι, — ποῦ τοὺς περιμένουν καί δὲν ἔρχονται — συμβολίζαν ἐκεῖνον τὸν ἀπὸ μηχανῆς Θεό, ἐκεῖνο τὸ συχνὰ ἀνεπιθύμητο, μὰ κάποτε κ' ἐπιθυμητὸ γεγονός, ποῦ ἔρχεται νὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ μιὰ δύσκολη θέση καί νὰ μᾶς βάλει στὴν ἀντίθετη, ἴσως γιὰ καλὸ μας μὰ ἴσως καί ὄχι, μὰ ποῦ ὅπωςδήποτε θὰ μᾶς δώσει τὴν ἀνταλλαγὴν.

«οἱ βάρβαροι αὐτοὶ ἦταν μιὰ κάποια λύσις»

Ἴδου τὸ σύμβολο. Ἄλλὰ τὸ σύμβολο, φοβᾶμαι ὅτι ἔγινε τυχαῖα, ἢ μᾶλλον ὅτι ἔγινε μόνου του. Ὅταν μιὰ μέρα μίλησα μὲ τὸν ποιητὴ σχετικὰ ἀντελήφθηκα ὅτι, λέγοντας ὁ ἴδιος βαρβάρους, δὲν ἐννοοῦσε τίποτ' ἄλλο παρὰ βαρβάρους. Ἐνῶ ἀντιθέτως στὴ «Σατραπεία», λέγοντας **Σοῦσα** ἐννοοῦσε βίον εὐμάρειας, καί ζωὴ, λέγοντας **Ἀλεξάνδρεια**, στὸ «Ἀπολείπειν ὁ Θεὸς Ἀντώνιον». Στὴν ὁμιλία του γι' αὐτοὺς μ' ἀνέφερε τὴ θεωρία τοῦ αἰώνιου γυρισμοῦ τοῦ Νίτσε (ἴσως μὲ τὴ σημασία τοῦ ρυθμικοῦ συμβόλου, δὲ θυμᾶμαι πιά πολὺ καλὰ γιατί αὐτὸ ἔγινε μεταξύ 1916 καί 1920), ἔθιξε τὸ ζήτημα ἂν πράγματι ὁ πολιτισμὸς ἔχει ὡς συνέπεια πάντοτε τὴν πτώση στὴν βαρβαρότητα, μὲ δυὸ λόγια, στὸ ποίημά του, εἶχ' ἐπιδειῶξει νὰ περιλάβει τὰ πιθανότερα αἰσθήματα κορεσμένων ἐποχῶν, καί τὴ φυσικὴ προσδοκία στὴν παρακμὴ τους.

Ὅταν ὅμως ἀρκετές φορές ἄλλοτε, σὲ ὅλως διόλου διαφορετικὲς μὲ τὸν Καβάφη συνομιλίες μου, καί σὲ στιγμὲς ποῦ ταίριαζε πολὺ, τοῦ ἀνέφερα τὸν στίχου του :

«Καί τώρα τί θὰ γίνουμε χωρὶς βαρβάρους;»

ὁ Καβάφης χαμογελοῦσε, τὸν ἐπαναλάμβανε καί σιωποῦσε. Ἔτσι, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι παραδεχόταν κι ὁ ἴδιος τὸ σύμβολο καί τὴ γενικώτερη γνώμικὴ του ἐφαρμογὴ.

ΤΙΜΟΣ ΜΑΛΑΝΟΣ

* Ἀπὸ τὸ βιβλίον: «Ἐρευνες καί Περίπατοι στὴν Καβαφικὴ Πόλη».

ΙΑΤΡΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΚΥΠΡΟΥ

Η ΠΕΤΡΑ ΤΗΣ ΚΟΥΦΗΣ ΚΑΙ Ο ΟΦΙΤΗΣ ΛΙΘΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Στή μελέτη μας «Θηριακά της Κύπρου» (Κ. Χρυσάνθη, Θηριακά της Κύπρου, Κυπριακά και Σπουδαί, τόμ. Δ' σελ. 39 κέ.) έχουμε γράψει για την πέτρα της κουφής και για την ταυτότητά της με τον όφιτη λίθο. Θα θέλαμε όμως έδω να μιλήσουμε γι' αυτή πιο πλατιά και να συμπληρώσουμε συγχρόνως το σχετικό μέρος της μελέτης μας.

Για την πέτρα της κουφής μιλήσαν προηγουμένως ο Γ. Λουκάς στην «Πανδώρα» 1868 τόμ. ΙΘ' σελ. 159, κάποιος άνωνυμος στην «Εστία» 1883 τόμ. ΙΣΤ' σελ. 454, ο 'Αθ. Σακελλάριος στα «Κυπριακά» τόμ. Α' σελ. 701, ο Ν Πολίτης στο έργο του «Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του έλληνικού λαού» Παραδόσεις, τόμ. Β', 'Αθήναις 1904, σελ. 983 και ο Ξ. Φαρμακίδης σε μιá μελέτη του στα «Κυπριακά Χρονικά» έτος Δ' τεύχ. Ζ' 1926, που άργότερα την έχει συμπεριλαβει στην «Κυπριακή Λαογραφία», Λεμεσος 1938, σελ. 58. 'Αλλά και πιο μπροστά από αυτούς πολλοί περιηγητές που πέρασαν από την Κύπρο μιλήσαν έστω και σύντομα γι' αυτή. 'Ο Richard Pococke που έπισκέφθηκε την Κύπρο στα 1738, γράφει στο βιβλίο του «Description of the East and some other Countries» τά έξης: «... their bite is exceedingly venomous, but it has been cured by medicines, and by the serpent stone» (Cl. Delaval Cobham, Excerpta Cyprica, Cambridge 1908, σελ. 268). 'Ο δρ. J. Sibthorp, ο έκδότης της «Flora Graeca», που έπισκέφθηκε την Κύπρο στα 1787, γράφει στα «Memoirs» τά έξης: «We were frequently shewn as precious stones compositions fabricated by artful Jews; these were said to be taken out of the head of the Κουφή; and were worn as amulets to protect the wearers from the bite of venomous animals» (Cl. Delaval Cobham, Excerpta Cyprica, σελ. 327).

'Η πέτρα αυτή της κουφής, όπως προφορικώς μάς έχουν πληροφορήσει πολλοί χωρικοί, βρίσκεται στο κεφαλι μόνο του τεφρου φιδιού. 'Ο δρ. Sibthorp αναφέρει επίσης πως παίρνεται «of the head of the κουφή», ενώ ο Ξ. Φαρμακίδης γράφει πως ή πέτρα αυτή βρίσκεται κατω από την γλώσσα της κουφής, προσδιορίζοντας συγχρόνως ως μόνη πετροφόρο κουφή την τεφρή. (Ξ. Φαρμακίδης, Κυπριακή Λαογραφία σελ. 58). Για ύπαρξη πέτρας στο κεφαλι της κουφής μιλά και μιá δοξασία των 'Ινδιών. Σε μιá διασκευή της

«Χιτοπαδάσας» αναφέρεται φίδι πού ἔχει στό κεφάλι του πολύτιμο λίθο μέ θαυματουργές ιδιότητες. (Hitopadescha, übersetzt von J. Schoenberg, σελ. 35) Ἡ πέτρα αὐτή ἔχει σχῆμα ὅμοιο μέ τήν κεφαλή τῆς κουφῆς καί μέγεθος ἀπό μεγάλο κόκκο φακῆς ὡς μέγεθος αὐγοῦ περιστερᾶς. Μοιάζει, ὅπως λένε, μέ χρωματιστές καί στιχτές πέτρες τοῦ ποταμοῦ. Τίς στιξεις ἢ χαράξεις αὐτές οἱ χωρικοί τίς θεωροῦν ὡς δυσανάγνωστα γράμματα. Ὁ τρόπος τῆς λήψεώς της εἶναι ὁ ἑξῆς: ἐνῶ κοιμᾶται τό φίδι τοῦ κόβουν μέ ἓνα χτύπημα τήν κεφαλή τελείως, τήν θάβουν γιά σαράντα μέρες ὥσπου νά λυώσουν τά μαλακά μόρια καί παίρνουν τήν πέτρα αὐτή. Ἄν ὄμως ἡ κεφαλή δέν κοπεῖ τελείως μέ τό πρώτο χτύπημα, τότε τό φίδι ἢ καταπίνει τήν πέτρα, πού εἶναι μαλακή σά ζυμάρι, ἢ τήν ξερνᾶ κι' ἔτσι δέν τήν βρίσκουν. Κατ' ἄλλη παραδοχή ἡ κεφαλή πρέπει νά κοπεῖ τόν καιρό πού ἡ κουφή εἶναι τυφλή.

Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς χρησιμοποιεῖται: α) ὡς θεραπευτικό κατὰ τῶν δηγμάτων τῆς κουφῆς καί τῶν ἄλλων ἰοβόλων ἔρπετῶν. Σέ τέτιες περιπτώσεις ἡ γλείφουν τήν πέτρα αὐτή ἢ ἀφοῦ τήν ρίξουν γιά λίγη ὥρα σ' ἓνα ποτήρι νερό δίνουν ἀπό αὐτό νά πιεῖ ὁ ὀφιόδηχτος. (Ὁ Ξ. Φαρμακίδης στήν «Κυπριακή Λαογραφία» του σελ. 59, μόνο τό τελευταῖο τρόπο ἀναφέρει). Κατά τόν Ἀθ. Σακελλαρίου γιά νά εἶναι ἀποτελεσματικώτερη ἡ ἐνέργεια τῆς πέτρας ρίχνουν μέσ τό νερό λίγα ἀποξέσματα της. (Ἀθ. Σακελλαρίου, Κυπριακά, τόμ. Α' σελ. 701). β) ὡς προφυλαχτικό κατὰ τῶν δηγμάτων τῆς κουφῆς καί ἄλλων ἰοβόλων ζώων. Τῆ χρήση αὐτή τῆς πέτρας βρήκαμε νά τήν ἀναφέρει μόνο ὁ δρ. J. Sibthorp: «and were worn as amulets to protect the wearers from the bite of venomous animals». (Cl Del. Cobham, Exc. Cyr. σελ. 327). γ) ὡς προφυλαχτικό κατὰ τοῦ δήματος τήν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου (Ξ. Φαρμακ. Κυπρ. σελ. 59). (Δῆμμα τοῦ γαμπροῦ εἶναι ἡ πρόσκαιρη ἀφροδισιακή ἀνικανότητα, πού παρατηρεῖται τήν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου, ψυχογενοῦς συνήθως αἰτιολογίας). δ) Γιά νά εἶναι γεμᾶτο χρήματα τό βαλάντιο αὐτοῦ τήν κρατᾶ. (Ξ. Φαρμακ. Κυπρ. Λαογρ. σελ. 59). Καί ε) ὡς θεραπευτικό γιά πολλές ἄλλες ἀρρώστιες, εἶδος πανάκειας, κατὰ τόν Ν. Πολίτη. (Ν. Πολίτ. Μελετ. π. τ. βίου κ. τ. γλώσσ. τ. Ἑλλήν. λαοῦ, τόμ. Β', Παρ. σελ. 985).

Γιά τήν φύση τῆς πέτρας αὐτῆς μπορεῖ νά κάμουμε τέσσερις κυρίως ὑποθέσεις: α) ὅτι εἶναι ὁ ἰογόνος ἀδένας, τῆς κουφῆς, ἀσφαλῶς ἀποξηραμένος, ὅπως παραδέχεται ὁ Κ. Ι Μυριανθότουλος στόν «Ἑρμηνευτικόν πίνακα τοῦ ἱατροσοφικοῦ Μαχαιρᾶ». (Μητροφάνους, Ἱατροσοφικόν, ἔκδ. Φιλαρέτου, Λευκωσία 1924, σελ. 181). Ἀπορρίπτουμε ὡς σφαλερή τήν ὑπόθεση αὐτή, γιατί μέ τήν ἐνταφή λυώνε ὁ ἀδένας πού ἀποτελεῖται ἀπό μαλακό καί ὄχι ὀστέينو ἰστό. β) ὅτι εἶναι τό κρανίον ἢ ἡ κάτω σιαγῶνα τῆς κουφῆς (ὑπόθεση ἐκφρασμένη ἀπό πολλοῦς χωρικούς προφορικῶς). Ἀπορρίπτουμε ὁμως τήν ὑπόθεση αὐτή, γιατί τό σχῆμα τοῦ κρανίου ἢ τῆς κάτω σιαγῶνας δέ συμφωνεῖ μέ τήν περιγραφή τῆς πέτρας, ἰδίως στό

σημείο τῶν στίξεων. Ἐξάλλου ἡ μαρτυρία τοῦ δρ. J. Sibthorp, ποῦ ὁ ἴδιος εἶδε πολλές τέτιες πέτρες καί ποῦ φαίνονται «as precious stones compositions fabricatēd by artful Jews» εἶναι ἐναντίο τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς. γ) ὅτι εἶναι ἓνα ἰδιαίτερο ὁστέϊνον ὄργανο τῆς κουφῆς, ποῦ βρίσκεται, ὅπως παραδέχεται ἡ λαϊκὴ ἀντίληψη, κάτω ἀπο τὴν γλῶσσα τοῦ ἐρπετοῦ αὐτοῦ. Ἄλλὰ ἓνα τέτιο ὄργανο σύμφωνα μὲ τὰ ἐγχειρίδια ζωολογίας δὲν ὑπάρχει. δ) ὅτι εἶναι τελείως φανταστικὴ ἡ πέτρα αὐτή. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγμακόσμια δοξασία περὶ ὑπάρξεως πολυτιμῶν λίθων στις κεφαλές φανταστικῶν δράκων ἢ φιδιῶν ἢ ἄλλων ἐρπετῶν, ὅπως ἀναφέρει ὁ Grimm στὴν «Μυθολογία» του (D. Grimm, Mythol. σελ. 1020). Τὴν ὑπόθεσις αὐτὴ τὴν δεχομάστε ὡς ὀρθὴ σχετικῶς μὲ τὴν τοποθέτησι καί τρόπο λήψεως τῆς θαυματουργῆς αὐτῆς πέτρας. Καί ε) ὅτι εἶναι μιὰ πέτρα, ποῦ ἀπὸ τὴν ὁμοιότητά της πρὸς κάποιο χαρακτηριστικὸ τῆς κουφῆς, ὀνομάστηκε μὲ τέτιο ὄνομα καί ὕστερα ἡ λαϊκὴ φαντασία δημιούργησε ὅλο αὐτὸ τὸ μῦθο γιὰ νὰ προσδώσει σ' αὐτὴ μυστηριώδη καί ὑπερφυσικὴ δύναμη. Ἡ δημιουργία τοῦ μῦθου αὐτοῦ ἔχει γίνεϊ σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφερμένην παγκόσμια δοξασία. Ἡ τελευταία αὐτὴ προσωπικὴ μας ὑπόθεσις μᾶς φαίνεται πὼς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθεια ὅπως θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀποδείξουμε πῶς κάτω

Οἱ πῶς συνηθισμένες πέτρες ποῦ παρουσιάζουν τέτιες στίξεις εἶναι συνήθως οἱ ὀφίτες λίθοι. Ὁ ὀφίτης λίθος τοῦ Διοσκουρίδη (P. Dioscuridis, De Materia Medica, ed. Max Wellmann, vol III, libr. V, 143) ἢ ἡ ὀφιήτις πέτρη τοῦ Ὀρφῆως (Orphēi, Lithica, ed. E. Abel, 336) καί τοῦ Διονυσίου Περιηγητοῦ (Διονυσίου Περιηγητοῦ, Οἰκουμένης περιήγησις, 1013) εἶναι ὁ σημερινὸς λίθος Serpentine ($Mg_3 Si_2 O_7 \cdot 2H_2O$). Τὴν ὀνομασία του αὐτὴ ὁ λίθος τὴν πῆρε κατὰ τὸν Πλίνιο ἀπὸ τὴν ὁμοιότησι τῶν στίξεων του πρὸς τίς στίξεις τοῦ δέρματος τῆς κουφῆς: «...cum sit illud serpentium maculis simile, unde et nomen accepit...». (Plini Secundi, Naturalis Historiae, ed. Car. Mayhoff, XXXVI, 55). Ὁ Εὐστάθιος ὁμως στὰ Σχόλια του εἰς Διονύσιον γράφει τὰ ἑξῆς σχετικῶς μὲ τὴν ὀνομασία τοῦ ὀφίτη λίθου: «Ὀφιήτιδα δὲ πέτραν φησὶν ἢ τὸν τάφον τοῦ Βήλου, ὃν ἰδρῦσαντο ὄφιν ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχοντα, ἢ πέτραν οὕτω καλουμένην διὰ τὸ ποικίλον, ἢ γῆς μέταλλον, ὅθεν καὶ ὀφίται κίονες λατομοῦνται». (Εὐστάθιου, Παροκβολαί. Σχόλια εἰς Διονύσιον, 1013). (Βῆλος εἶναι μεσοποταμιακὴ θεότητα).

Ὁ ὀφίτης αὐτός λίθος χρησιμοποιόταν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἰατρούς: α) ὡς θεραπευτικὸν περίσπτο κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν φιδιῶν. Μὲ τέτια ἰδιότητα τὸν ἀναφέρει ὁ Διοσκουρίδης στὸ «Περὶ Ἰατρικῆς»: «πάντες δὲ εὐχρηστοῦσι περισπτόμενοι ἐπὶ ἐχεοδήκτων καὶ ἐπὶ κεφαλαλούντων». (P. Diosc. D. Mater Med. libr. V, 143). Τοῦ ἴδιου τὸν ἀναφέρει καί ὁ Ὀρειβάσιος: «Τὸν δὲ ὀφίτην λίθον ἀνήρ ἀξιόπιστος ὄντως ἔφη τοὺς ἐχεοδήκτους ὠφελεῖν περισπτόμενον».

(Oribasii, ed. Darembergiana, II 712). β) ὡς ἐκδιωχτικό τῶν θηρίων. Μὲ τέτια ιδιότητα τὸν ἀναφέρει ὁ Διοσκουρίδης στὸ «Γερὶ ἀπλῶν φαρμάκων»: «θηρία (δὲ) διώκει λίθος ὀφίτης περιεπτόμενος». (P. Diosc. π. ἀπλ. φαρμ., ἔκδ. Max Wellmann, τομ. III, βιβλ. II, 136). γ) ὡς θεραπευτικό περίσπτο κατὰ τοῦ ληθάργου καὶ τῆς κεφαλαλγίας. Μὲ τέτια ιδιότητα τὸν ἀναφέρει ὁ Διοσκουρίδης: «ὁ δὲ τὰς γραμμὰς ἔχων ἰδίως ἰστορεῖται ληθάργω καὶ κεφαλαλγίαις βοηθεῖν». (P. Diosc. D. Mat. Med. libr. V., 133). Γιὰ τὴν κεφαλαλγία τὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Πλίνιος. (Pl. Sec. Natur. Hist. XXXVI, 56). Καὶ δ) ὡς θεραπευτικό κατὰ τῶν φρενιτίδων ὅπως ἀναφέρει ὁ Πλίνιος. (Pl. Sec. Natur. Hist. XXXVI, 59).

Ἄν τώρα προσέξουμε στὰ λεγόμενα τοῦ Πλίνιου σχετικὰ μὲ τὴν ὀνομασία τοῦ ὀφίτη λίθου θὰ μπορούσαμε νὰ ὑποθέσουμε πὼς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὀνομάστηκε καὶ ἡ σημερινὴ πέτρα τῆς κουφῆς. Δηλαδή ἡ ὑπαρξὴ τῶν χαράξεων καὶ πρὸ παντὸς τῶν στίξεων πάνω στὴν πέτρα, πού κατὰ τὴν λαϊκὴ φαντασία ἀποτελοῦν ἀνεξήγητη καὶ μυστηριώδη γραφή, τὴν ἔκαμε νὰ μοιάζει μὲ τὸ δέρμα τῆς κουφῆς. Ὁ λαὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὁμοιότητα τὴν ὀνόμασε πέτρα τῆς κουφῆς. Σύμφωνα πάλι μὲ τὴν συνήθεια τοῦ λαοῦ νὰ συσχετίζει τὴν ὀνομασίαν ἐνὸς πράγματος μὲ μιὰ ἀρρώστια καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιεῖ στηριγμένος πάνω στὴν ἀπλὴ ὁμοιότητα ὡς προφυλαχτικὸ καὶ θεραπευτικὸ γι' αὐτὴ, χρησιμοποίησε τὴν πέτρα τῆς κουφῆς γιὰ τὴν προφύλαξη καὶ θεραπεία τῶν ὀφιοδύχτων καὶ κατ' ἐπέχταση καὶ ἄλλων νόσων. Ἡ κατ' ἀναλογία αὐτὴ δημιουργία δεισιδαιμονιῶν, πού βρίσκει μυστηριώδεις σχέσεις καὶ συγγένειες σὲ ἀπλῶς ἐξωτερικὰ ὅμοια πράγματα, ἔχει παρατηρηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Τὸ σκορπιειδὲς π.χ. ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τῶν σπερμάτων του μὲ τὴν οὐρὰ τοῦ σκορπιοῦ χρησιμοποιήσαν κατὰ τῶν δηγμάτων τοῦ σκορπιοῦ. (P. Diosc. D. Mater. Med. libr. IV, 192). Τὸ ἔχιον πάλι ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τοῦ καρποῦ του μὲ τὴν κεφαλὴ τοῦ ἔχεως χρησιμοποιήσαν ὡς θεραπευτικὸ καὶ προφυλαχτικὸ κατὰ τῶν δηγμάτων τοῦ φιδιοῦ. (P. Diosc. D. Mater. Med. libr. IV, 27). Καὶ στὸν σημερινὸ ἑλληνικὸ λαὸ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο αὐτό. Τὸ πολυτρίχι π.χ. χρησιμοποιεῖται κατὰ τῆς πτώσεως τῶν τριχῶν, ἐδῶ στὴν Κύπρο τὸ σκαθαρόχορτον, πού τὸ ἄνθος μὲ τὸν καρπὸ του μοιάζει μὲ σκανθάρους, κατὰ τῶν σκανθάρων (τύλοι, ἀκροχορδόνες) κλπ. Σχετικὰ μὲ τὴν κατ' ἀναλογία δημιουργία δεισιδαιμονιῶν γράφει ὁ Ν. Πολίτης στὰ «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα» τόμ. Α', Ἀθήναις 1920, σελ. 40.

Ἀπὸ τὴν ἔκθεση αὐτὴ συμπεραίνουμε τὰ ἑξῆς: ἡ πέτρα τῆς κουφῆς εἶναι μιὰ στιχτὴ πέτρα, κατὰ πᾶσα πιθανότητα ὀφίτης λίθος, πού πήρε τὴ τέτια τῆς ὀνομασίας ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τῶν στίξεων τῆς πρὸς τὶς στίξεις τοῦ δέρματος τῆς κουφῆς, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει συμβεῖ καὶ μὲ τὸν ὀφίτη λίθο τῶν ἀρχαίων. Ὑποθέτουμε πὼς ἡ πέτρα αὐτὴ εἶναι ὁ ὀφίτης λίθος γιὰτί οἱ στίξεις ἄλλων μαρμάρων

δὲν μοιάζουν μὲ τίς στίξεις τοῦ δέρματος τῆς κουφῆς. Ὅλος ὁ μῦθος περὶ τῆς τοποθετήσεως καὶ τρόπου λήψεως τῆς πέτρας αὐτῆς σχηματίστηκε σύμφωνα μὲ τὴν παγκόσμια δοξασία περὶ ὑπάρξεως πολυτίμων λίθων στὰ κεφάλια φανταστικῶν ἢ πραγματικῶν ἔρπετων. Ἡ χρησιμοποίησή της γιὰ προφυλαχτικούς καὶ θεραπευτικούς σκοποὺς στὰ δῆγματα τῶν φιδιῶν ὀφείλεται στὴν κατ' ἀναλογία δημιουργία δεισιδαιμονιῶν ὅπως ἀναπτύξαμε πιὸ πάνω.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΜΟΥ ΓΕΝΑΪΚΑΝ

Εἶντά 'παθες τζι' ἐχάθης πκιόν, γεναῖκα τοῦ μυαλοῦ μου,
τζι' ἔσειε ἔξι μῆνες πὸν ἦρτες νὰ πέσεις πὰ στ' ἀνώιν ;
Πῶς ἔφερα τζιαὶ δεύτερην γεναῖκαν στὸ κατῶιν,
ἐκακοφάνησ σου πολλὰ τζι' ἀγκρίστης, Θασασοῦ μου ;

Τοῦν' τὴν φτωσιὴν ταῖζω τὴν ψουμὶν χωρὶς καττίκκιν,
τζι' ἔσέν ὅπου τ' ἀθάνατον φαῖν νὰ σοῦ τὸ φέρω.
Γιατ' ἐμ μοῦ τῶπες πῶφους πάρουμου νὰ τὸ ξέρω,
νὰ δοῦμεν πότε σ' ἄφησα στὸν ἔρωταν ἐξίκκιν ;

Ἡ ἄλλη, πὸς' σ' ἀζούλεψεν τζ' ἔδκιωξες σε νὰ φύεις,
περίτου σὲ λυπήθηκεν· τὰ λόγια τῆς δκυὸ ἔνι.
Ἔλα νὰ ζήσουμεν τζι' οἱ τρεῖς ἀντάμα ἀγαπημένοι.
Ἐπεινάσες ; ... ἐδίψασες ; ... τῆβ βρύσησ σου ν' ἀννοίεις.

ΠΑΥΛΟΣ ΛΙΑΣΙΔΗΣ

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΗ ΒΡΟΧΗ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο.)

Ξανάπιασαν πάλιν οἱ βροχές.

Ἄπὸ τὸ μεσονύχτι ὡς τὴ μιά, κι ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὴ μισὴ ὁ ὕδατινος πλοῦτος τ' οὐρανοῦ ξεχύνεται ἀπ' τὸ σκοτεινὸ στερέωμα καὶ κατακλύζει ἀκράτητος τὴ γῆς. Ἡ ξαφνικὴ αὐτὴ μπόρα ἐπαναλαμβάνεται κάθε μέρα σχεδὸν κανονικὰ στὶς ἴδιες ὥρες, καὶ δίδει ἓνα παράξενο τόνο στὴν καθυστερημένην ἀνθηση τοῦ δάσους.

Τὸ βράδυ, οἱ στάλες τῆς βροχῆς πέφτουνε ρυθμικὰ πάνω στὴ στέγη μου, καὶ μοῦ γλυκαίνουνε τὸν ὕπνο. Τὶς ἀκούω μὲς τ' ὄνειρό μου, σὰν χάνδρες μαργαριταριῶν ποῦ κροταλίζουνε στὰ μάρμαρα. Ὑστερα κοιμοῦμαι πάλι, κ' ἡ μουσικὴ τους νανουρίζει τὴν ψυχὴ μου.

Τὸ πρωτὶ ὅταν ξυπνάω ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι γαλανὴ καὶ διάφανη. Τὰ φύλλα λάμπουνε ξεπλυμένα μὲς τὸ φῶς, καὶ τὰ πουλιὰ σπαθίζουν μεθυσμένα τὸ διάστημα. Ὑστερα σῆκώνεται πάλι ἓνα σύννεφο ἓνα τόσο δὰ γκριζο συννεφάκι, ποῦ ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντα κ' ἔρχεται νὰ σταθῆ πάνω ἀπ' τὸ βάλτο. Μὲ μιᾶς ὁ ἀγέρας τότε γίνεται μουντός, τὰ φύλλα ζαρώνουνε στὸ μίσχο τους, κ' ἓνα παγερὸ ἀνατρίχιασμα τινάζει ἀπὸ τὴ ρίζα τους τὰ δέντρα, καὶ πλημμυρίζει ὅλο τὸ δάσος μὲ φωνές. Σὲ λίγο, ὀλόκληρος ὁ οὐρανὸς εἶναι γεμάτος ἀπὸ σύννεφα. Μεσολαβεῖ ἓνα διάστημα γαλήνης. Ὑστερα, ἓνα ἀνεπαίσθητο ρῖγος διατρέχει πάλι τὴν ἀτμόσφαιρα, καὶ πιάνει ἀμέσως ἡ βροχὴ, μιὰ φωτεινὴ ψιλὴ βροχὴ ποῦ κατεβαίνει σὲ ἀσημένιες κλωστὲς ἀπὸ τὰ ὕψη καὶ χώνεται στὰ ἔγκατα τῆς γῆς.

Αὐτὸ γίνεται κάθε μέρα ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὴ μισὴ...

Ὑστερα τὰ σύννεφα χάνονται μὲ τὸν ἴδιο μαγικὸ τρόπο ποῦ μαζεύτηκαν, κ' ἓνας λαμπρὸς ἥλιος καταυγάζει τὸ στερέωμα. Ὅλα φαίνονται τώρα σὰν καινούργια. Τὰ δέντρα ποῦ φαντάζουν ὀλοπράσινα· οἱ πέτρες ποῦ γυαλλίζουν σὰ σμαράγδια, οἱ σαῦρες ποῦ διασταυρώνονται στὰ χλοῖσμένα μονοπάτια, οἱ πράσινες κάμπιες ποῦ ἀναβαίνουνε στὴ γῆς. Μιὰ μαγικὴ ζωὴ ξυπνάει ἀπ' τὸν παραμυθῆνιον ὕπνο τῆς, κ' ἡ μυστικὴ ψυχὴ τοῦ δάσους ἀναδεύεται γλυκά. Ἐδῶ ἓνα σπασμένο γυαλλί, ἐκεῖ ἓνας πεταγμένος ντενεκὲς ἀστράφτουν μὲ χρυσοὺς ἰριδισμοὺς μέσα στὴ χλόη, κι ἀντανακλοῦν τὴν αἴγλη τους στὸ φῶς. Κάθε ἀνθός, κάθε μπουμποῦκι, κάθε φύλλο κρύβει βαθιά του ἓνα πολύτιμο πετράδι. —Γιὰ δὲς αὐτὸ τὸ βυριλιὶ ρουμπίνι ποῦχει σκαλώσει ἐκεῖ στὴν ἄκρη τῆς μηλιάς! Νά, κ' ἓνα μικρὸ-μικρὸ διαμάντι μὲς τὴ χλόη, καὶ πέντε, ἕξη, ὀκτώ, ὦ ἀμέτρητα μαργαριτάρια στὰ ξώκλωνα τῆς μυγδαλιάς! Ἐτσι, θαρρεῖς, πῶς ἂν τινάξεις ἓνα δέντρο, θεὸ νὰ μαζώξεις στὴν ποδιά σου ὅλες τὶς ζαφειρόπετρες τῆς γῆς...

—ᾠ! λέω. Ἄς μὴ βραδυᾷσει αὐτὴ τὴ μέρα. Νὰ κάθουμαι νὰ βλέπω αὐτὴν τὴν κερασιά, ποῦ κρέμασε τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ μὲς

τά κλαριά της. Ν' άκούω τὸ μακρυνὸ καταρράχτη πὸυ κυλᾶ, καὶ τὸ γλυκὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσου. Ν' άγγίζω τ' άτλάζι τ' οὐρανοῦ, νά χαϊδεύω τὸ πράσινο χαλί τοῦ κάμπου, νά μυρίζω τὸ φρέσκο χῶμα καὶ ν' άναπνέω τὸ μῦρο τοῦ βουνοῦ...

Σήμερα ἡ καρδιά μου εἶναι μεθυσμένη ἀπὸ χαρά! Πατῶ κ' αἰσθάνομαι τὸ πάτημά μου ἀνάλαφρο· σηκώνω τὰ χέρια μου ψηλά, καὶ εἶμαι βέβαιος πῶς ἂν τὸ θέλω θά πετάξω! Κάτι λεπτό, πνευματικό, ἀέρινο ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου κ' ἡ ὕλική σύνθεση τοῦ εἶναι μου ἀραιώνει, ἀνοίγει καὶ γίνεται μὲ μιᾶς ἰδέα, ἔκφραση καὶ φῶς...

—Θεέ μου, σέ εὐχαριστῶ! Σέ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ὠμορφιά πὸυ ἀποκάλυψες στὰ μάτια μου. Ἡ βροχή σου ἐξέπλυνε τὸ μαυρὸ ρύπο τῆς ψυχῆς μου...

* * *

Ἡ ἐργασία τοῦ δρόμου ἐξακολουθεῖ.

Ὁ κ. Νοταρᾶς, πὸυ μᾶς ἐπεσκέφθηκε αὐτὲς τὶς μέρες, ἔδειξε τὴ βαθιά του ἰκανοποίηση.

—«Ἔσεῖς εἴσατε γεννημένος γι' αὐτὴ τὴ δουλειά...»

Μοῦ λέει καὶ γελᾶ.

—«Ὡστόσο, δὲν πρέπει νά σας ἀπορροφᾶ τόσο πολὺ,» ἐξακολουθεῖ πάλι ὕστερα ἀπὸ λίγο, «γιατί, στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς εἴσατε ἀκόμη νέος, κ' ἔχετε κι ἄλλες ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σας.»

Μοῦ μιᾶ καὶ τὰ κοκκινωπὰ τὰ μάτια χαμογελοῦν μὲ πονηρία.

Ἐγὼ τὸν κοιτάζω ἀδιάφορα.

—«Τί γίνεται, ἀλήθεια, ἐκεῖνο τὸ κορίτσι πὸυ συνωδεύσατε στὸν Κύκκο; Ἐμαθα πῶς ἐργάζεται στὸ συνεργεῖο. Βλέπω ὅτι τὰ καταφέρνετε λαμπρά. Χά, χά, χά!...

Τὸ γέλιο του μὲ πετυχαίνει στὴν καρδιά. Συγκρατῶ ὡστόσο τὸ θυμὸ μου καὶ τοῦ λέω:

—«Δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὑπάλληλο κ. Νοταρᾶ.»

—«Μὰ αὐτὸ λέω κ' ἐγὼ! Χά, χά, χά... Μιὰ νόστιμη ὑπάλληλος. Τί ἰδέα...»

Γελᾶ ἕνα πλατὺ γέλιο, πὸυ τὸν συγκλονίζει ὀλόκληρο, καὶ τὸν βυθίζει σὲ ἀτελείωτους παραξυσμοὺς πνιγμένου βῆχα.

—«Κύριε Νοταρᾶ!...»

—«Μπᾶ! Βλέπω, νεαρέ μου, ὅτι πειράζεσθε. Καλά! Καλά! Μὴν κάνετε ἔτσι δά... Δὲν τῶπα γιὰ νά σας προσβάλω. Ἐλα!

Μὲ χτυπᾶ προστατευτικὰ στὸν ὤμο καὶ προσθέτει:

—«Θά σας περιμένουμε αὔριο. Ἡ Μελλομένη θά θυμώσει ἂν δὲν ἔρθετε.»

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πὸυ νιώθω τόση ἀταξία μέσα μου. Προσπαθῶ νά συναρμολογήσω τὶς σκέψεις μου, νά συγκρατήσω τὰ αἰσθήματά μου, νά βάλω κάποια τάξη στὶς ἰδέες μου. Τοῦ κάκου.

Ἐξακολουθῶ νὰ βυθίζουμε σὲ μιὰ ταραγμένη θάλασσα μαύρων διαλογισμῶν.

— «Γιατί;», συλλογίζουμε, «γιατί νὰ ἐπιτρέψω σ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐκφρασθῆ μὲ τόση ἀδιακρισία; Γιατί νὰ μὴν ὑπερασπίσω τὶς ἰδέες μου; Γιατί νὰ μὴν βροντοφωνάξω τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ δολοφώσω τὰ αἰσθήματά μου; Μήπως...

Μιὰ ὑπόψια σχηματίζεται θολὰ καὶ βασανίζει τὴν ψυχὴ μου.

— Νά!, λέω ὑπάρχουν μερικὰ πράγματα ποὺ μᾶς περιστοιχίζουνε τόσον καιρό, ποὺ βρίσκονται πλάϊ μας, κοντά μας, μέσα στὴ ψυχὴ μας, καὶ ὅμως δὲν μπορέσαμε ποτέ ν' ἀντιληφθοῦμε ποῖο εἶναι τὸ πραγματικὸ τους νόημα. Ἴσως ἡ μικρὴ ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὰ κοιτάξουμε μὲ τὴν ὀρθή τους προοπτικὴ, καὶ νὰ τὰ ἐχτιμήσουμε ὅπως πρέπει. Μόνο ὅταν μᾶς φύγουν κάποτε γιὰ πάντα καὶ τ' ἀτενίσουμε πιά μὲς ἀπ' τὴν κρύα προβολὴ τοῦ χρόνου, τότε μονάχα, ἐννοοῦμε τί ἦτανε πραγματικὰ κεῖνο ποὺ χάσαμε. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς ἰδέες καὶ τὰ αἰσθήματα. Συνήθως ὑπερτιμοῦμε ἢ ὑποτιμοῦμε ὑπερβολικὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ βρίσκεται κοντά μας, κάθε καινούργια ἰδέα, κάθε πρόσφατη συγκίνηση. Πολὺ σπάνιες εἶναι οἱ περιπτώσεις ποὺ ἐχτιμοῦμε ὅλα αὐτὰ ὅπως τοὺς ἀξίζει.

Τί νὰ συμβαίνει τάχα στὴν ψυχὴ μας; Ποῖο νᾶναι τὸ κριτήριον τῶν αἰσθημάτων μας; Μήπως, ὁ εὐκόλος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μερικοὶ ἀντιμετωπίζουν τὴ ζωὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ ὁ καλύτερος; Καὶ ὅμως ὄχι... Ὑπάρχει κάτι ποὺ κρυφοπαίζει δειλὰ μὲς τὴ ψυχὴ μας. Κἀτι ποὺ ρέει κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων. Κἀτι ποὺ δὲν πειθαρχεῖ στοὺς φυσικοὺς ἢ λογικοὺς νόμους. Κἀτι ποὺ διαισθάνεται ἢ ψυχῇ, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τὸ αἰσθητοποιήσει, καὶ τί ἄπιαστο, λεπτὸ καὶ ἀσύλληπτο, ποὺ δίδει χρῶμα στὶς κοινές μας πράξεις καὶ ἐξωραίζει τὸ φαινόμενο τῆς ὕλικῆς ζωῆς. Αὐτὸ σφυγμομετρεῖ καὶ κρίνει· ἐκτιμᾷ καὶ καθορίζει. Καταστρέφει καὶ δημιουργεῖ.

Καὶ ἡ ψυχὴ μου εἶναι σήμερα γιομάτη ἀπ' αὐτὸ τὸ κάτι· τόσο πολὺ, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ ἀπατώμαι· τόσο πολὺ ποὺ δὲ μπορῶ νὰ ἀπατῶ...

* * *

Μὲ τὶς βροχὲς τὸ κυνηγὶ ἔπεσε πάλι ἄφθονο στὸ δάσος.

Χθὲς εἶδα ἓνα τσαλαπετεινὸ ποὺ κατέβαινε στὸ ρέμα, κ' ἓνα κοπάδι ψαρόνια ποὺ πετοῦσαν στὸ Νοτιᾶ. Ξαναγύρισαν κ' οἱ μελισσοουργοί, κ' οἱ τσιλιβήθρες, κ' οἱ πέρδικες κλωσσήσανε τ' αὐγά τους, καὶ κατεβαίνουνε κοπάδια στὸ νερό.

Περνῶ ἀπέξω ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τῆς Μαρίκας καὶ ρίχνω στὸν ἀγέρα μιὰ ντουφεκιά. Ἐκεῖνη πετάγεται στὴν πόρτα, βάζει τὰ χέρια τῆς στὴ μέση καὶ τινάζει πίσω τὸ κεφάλι τῆς.

— «Ἐ σὺ κυνηγέ, ποὺ γυρνᾷς μέσα στὰ δάση! Πρόσεξε μὴ χτυπήσεις τὴ χρυσοὴ τὴν πέρδικα...»

— «Τὴν ἔχω χτυπημένη στὴν καρδιά», τῆς λέω.

Ξεκαρδίζεται στα γέλια, και ρίχνεται στους ώμους μου.

Καθόμαστε, κ' ἡ δροσιά κατεβαίνει ἀπ' τὰ φυλλώματα. Τῆς παίρνω τὰ χέρια και τὴν κοιτάζω με ἀφοσίωση. Τὸ δέρμα της εἶναι μαλακό. Τὰ μάγουλά της μοιάζουν με τὰ μπουμπούκια τῆς μηλιάς.

— «Θᾶθελες νὰ γίνεις γυναῖκα μου Μαρίκα μου, Μαρίκα;»

Σηκώνει τὰ μάτια της και με κοιτάζει με ἀπορία.

— «Δὲν ἀπαντᾷς;»

— «Μά... Τὸ ἴδιο μοῦ τὸ ρώτηξε κι ὁ Νοταρᾶς», μοῦ λέει και μοῦ σφίγγει νευρικά τὰ δάχτυλα.

— «Ὁ Νοταρᾶς;»

— «Μοῦπε πῶς θὰ χωρίσει τὴ γυναῖκα του και θὰ με πάρει...»

— «Και γιατί δὲ μοῦ τῶλεγε ἀμέσως;»

Σηκώνομαι πάνω και περπατῶ σάν τὸν τρελλό.

— «Ἀνδρέα, σὲ παρακαλῶ, μὴ φέρνεις πιά ἐδῶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ἐξακολουθεῖ νὰ μοῦ λέει, και τὰ μάτια της γίνονται ὑγρά.

Τὴν ἀκούω πού κλαίει σιγαλά.

— «Ἀφοῦ», μοῦ ξαναλέει ὕστερα ἀπὸ λίγο και ἡ φωνὴ της τρέμει ἀπ' τοὺς λυγμούς, «εἶναι τόσο κακός, πού χθὲς παρά λίγο νὰ σήκωνε τὸ χέρι του ἀπάνω μου... Σήμερα ἦρθε πάλι και με βρῆκε.

«Πῶς πᾶνε οἱ δουλειές;», με ρώτηξε. «Καλά...» — «Και οἱ περίπατοι;» — «Ποιοὶ περίπατοι;» — «Μὲ τὸν Πανᾶ!» Δὲν τοῦ ἀπάντησα.

— «Χά, χά, χά,» ἐγέλασε σαρκαστικά ἐκεῖνος. — «Γιατί γελάτε;», τοῦ λέω. — «Γιατί σὲ κοροϊδεύει, μικρὴ μου! Δὲν τὸ καταλαβαίνεις;». Τοῦ ἔδειξα τὴν πορτα. Ἐκεῖνος ἄνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του και μοῦ ἐτόνισε μιὰ-μιὰ τίς λέξεις:

— «Ξεχνᾶτε φαίνεται, δεσποινίς, ὅτι ὁ προϊστάμενος ἐδῶ μέσα εἶμαι ἐγὼ και ὄχι ὁ Πανᾶς...» Και ὕστερα σὲ ὕφος μαλακώτερο:

— «Ἐλα, μοῦ λέει, Μαρίκα! Ὁ Πανᾶς δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ σὲ παντρεφεῖ. Θέλει μονάχα νὰ περάσει τὸν καιρὸ του. Αὐτὸ εἶναι. Ἐνῶ ἐγὼ, ἂν τὸ θέλεις, θὰ χωρίσω τὴν γυναῖκα μου και θὰ σὲ πάρω.

Πές μου, Μαρίκα, με παντρεύεσαι;». Εἶχε καταντήσει ἀξιολύπητος.

Τὸ πρόσωπό του ἦταν ἰδρωμένο, και τὰ μάτια του θολὰ και κατακίτρινα. — «Ἐλάτε, τοῦ κᾶνω, κ. Νοταρᾶ, φύγετε και προσπαθήστε νὰ σφνεβθετε. Ὅσα μοῦ εἶπατε ἦταν σωστὲς ἀνοησίες. Γιαυτὸ σᾶς συγχωρῶ. Γυρίστε πίσω στὴ γυναῖκα σας. Ἐγὼ τὸν Πανᾶ τὸν ἀγαπῶ.

Τὸ καταλαβαίνετε; Τὸν ἀγαπῶ!...» ἔφυγε σάν τὴ βρεγμένη γάτα. Ὑστερα τὸν εἶδα μαζί σου... Τὸ πάθος πολλὲς φορές τυφλώνει τὸν ἄνθρωπο. Ἐλα, ἄς τὸ ξεχάσουμε, Ἀνδρέα...»

Τῆς χαϊδεύω τρυφερά τὰ μαλιά και τὴ φιλῶ.

Ἐξω οἱ σκιές τοῦ δειλινοῦ παιγνιδίζουν στα φύλλα τῶν περναριῶν και τῶν πεύκων. Μιὰ σιταρήθρα στροβιλίζεται στα ὕψη και τὸ τραγοῦδι της ξεχᾶνεται ἀπὸ τὴν ὀλοκάθαρο. Εἶν' ἓνα κελάϊδημα θερμό, πού κατεβαίνει ἀπὸ τὴν γαλανὴν αἰθρία κ' οἱ μουσικὲς του τρίλιες κυματίζουν μες τὸ φῶς.

Τὴν παίρνω στα γόνατά μου, και μένουμε κάμποση ὥρα σιωπηλοί.

— «Τί συλλογίζεσαι ;» Μὲ ρωτάει κάποτε καὶ μὲ κοιτάζει μὲς τὰ μάτια.

— «Συλλογίζομαι πόσο κοντὰ-κοντὰ εἶναι ἡ εὐτυχία κ' ἡ δυστυχία.»

— «Κι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο ποῦ δίνει τόνο στὴ ζωὴ μας...»

Σιωποῦμε, κ' ἡ ὥρα πετᾷ.

— «Μαρίκα! Τί θάλεγες ἂν τὰ παρατοῦσα καὶ φεύγαμε μαζί ;»

— «Ὅχι !»; μοῦ λέει μ' ἓνα τόνο κουρασμένο. «Περίμενε!»

Ὅλη τὴ νύχτα συλλογίζομαι τὰ λόγια τῆς. Συλλογίζομαι τὰ λόγια τῆς καὶ περιμένω.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποῦ βασανίζω τόσο τὸ μυαλό μου, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ πάρω μιὰν ἀπόφαση.

— «Περίμενε»... .

Τάχα, σὰν τί νὰ περιμένω ;

* * *

Ὅταν ἀνέβηκα στοὺς Πασσαράδες ἦταν βράδυ. Τὸ φεγγάρι ἔσταζε τὸ μαλακό του φῶς μέσα στὸ δάσος κ' ἔλαμπε μὲς τὴ σιγαλιά.

Ἡ νύχτα ἦταν δροσερὴ καὶ μυρωμένη.

Ὅλο τὸ δρόμο ἐσυλλογίζομαι :

Γιατί νὰ πῆγαινα τάχα ; Πῶς θάπρεπε νὰ συμπεριφερθῶ στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ποῦρθαν ἀπρόσκλητοι καὶ μῆκανε στὸ δρόμο τῆς ζωῆς μου; Θᾶχα τὸ θάρρος μῆπως νὰ μιλήσω τίμια, νὰ ρίξω τὸ προσωπεῖο τῆς κοινωνικῆς εὐσχημοσύνης, νὰ διαμαρτυρηθῶ, νὰ ἀπειλήσω ;

Οἱ σκέψεις ἀνέβαιναν μπερδεμένες στὸ κεφάλι μου. Τὶς ἔψαχνα, τὶς ψηλαφοῦσα, τὶς ἐπαναλάμβανα μηχανικά, καὶ κεῖνες γλυστροῦσαν σὰν ἓνας ἀκαθόριστος πολτὸς ποῦ μετασχηματίζεται διαρκῶς, ρευστοποιεῖται, κι ἀλλάσσει ἀπροσδόκητα κατεύθυνση. Μπᾶ ; Καὶ γιατί τάχα ; Μῆπως κ' ἐγὼ δὲν ἤμουνα φκιαγμένος μὲ τὴν ἴδια πάστα ; Μῆπως δὲν ἀντέγραφα πιστὰ τὸν προϊστάμενό μου. Ἡ διαφορὰ ἦταν ζήτημα συνθηκολογήσεως καὶ αὐτοκριτικῆς. Ἄρκει νὰ πείσης τὸν ἑαυτὸ σου πῶς αὐτὸ ποῦ ἐπιχειρεῖς εἶναι σωστό, κ' ἡ πιὸ ἄτιμη πράξη μεταβάλλεται αὐτόματα σὲ τίμια. Ἡ λογικὴ εἶναι τόσο εὐθραυστή, ποῦ κοντέβει νὰ μεταβληθῆ σὲ θρῦσαλλα στὴν ἐποχὴ μας. Θὰ μὲ ρωτούσατε ἴσως : Κ' ἡ εὐγένεια τῶν ἰδανικῶν ; Τὸ χρῶμα τῆς ζωῆς ; Τὰ ἀνώτερα αἰσθήματα ; — Ἄ! Νὰ κάτι ποῦ δὲν συλλογίζονται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὁ πρακτικὸς ἄνθρωπος, ἐπὶ παραδείγματι, ἀντιλαμβάνεται τὴν ποίηση καὶ γενικὰ τὴν Τέχνη καὶ ὅλα τὰ ἀνώτερα ἰδανικά σὰν μιὰ ἐλαφρὰ μορφή νευρώσεως. Ὁ θεωρητικὸς βλέπει τὶς βιοτικὲς ἀσχολίες σὰ μιὰ διαστροφή ποῦ μᾶς ἀπομακρύνει ὀλοένα ἀπὸ τὴ φυσικὴ ζωὴ, κι ὁ ἠθικολόγος ὑποτάσσει τὰ πάντα στὴ σκοπιμότητα. Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς εἶναι στερεότυπες. Ἐχουμε μόνο διαβαθμίσεις ὡς πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς εἰλικρινείας ποῦ τὶς ὑπαγορεύει. Κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι σχεδὸν τυπικὲς.

(ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

ΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

“Όπως όλα τα σύγχρονα γενικά ζητήματα βρίσκονται στην Κύπρο στα σπάργανα τους όσον αφορά την καθολική αντίληψη και τη λύση τους, έτσι και το εργατικό. Αντίθετα όμως με άλλα ζητήματα τοπικά, που τα χαρακτηρίζει το άνοργάνωτο και το σπασμωδικό στις εκδηλώσεις κ' ενέργειες των ενδιαφερομένων, το κυπριακό εργατικό ζήτημα, τώρα και λίγο καιρό, παρουσιάζεται με οργανωτική σοβαρότητα αξιοζήλευτη και με έντονη σκοπιμή και ενεργειών αναμφισβήτητη. “Αν ή γενική κατεύθυνση του και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση των σκοπών του αυτόν είναι σωστά, δεν είμαι ό άρμόδιος για να πω ούτε κι ό τόπος είναι ό κατάλληλος. “Εκείνο που ενδιαφέρει το σημερινό μου σημείωμα είναι ή πνευματική εκδήλωση των έργων και ιδιαίτερα ή ποιητική παραγωγή τους.

“Απειρες φορές ειπώθηκε πως τέχνη έξω από τη ζωή δεν υπάρχει, και ζωή έξω από την κοινωνία και τα προβλήματά της είναι άχρηστη. Τέχνη όμως δεν είναι ή πιστή αντιγραφή της ζωής, αλλά ή πνευματική προέχτασή της. “Η ποίηση, ιδιαίτερα δεν προϋποθέτει μοναχικά ένα θέμα και μία δεξιότητα στιχοπλοκίας, αλλά και μία ψυχή «ποιητική» όπως λέγεται, που να κρατιέται και να κραδαινεται από το θέμα και να είναι ικανή να στρώσει σε ρυθμικό λόγο τους κραδασμούς της. Το θέμα του ποιήματος πρέπει να βρσκει άπήχηση μέσα στη σύγχρονη ζωή, και για να μην είναι ή ζωή του έφήμερη πρέπει να βρσκει άπήχηση μέσα στη σύγχρονη ζωή, και για να μην είναι ή ζωή του έφήμερη πρέπει ή μορφή του, τα ποιητικά του μέσα να μην είναι επίπλοστα «ποιητικά», μα ν' άπορρέουν από έσωτερική συζυγία περιεχομένου και τεχνικής.

Θά είναι τουλάχιστο παράδοξο να ζητούμε από τώρα την εξελιγμένη αυτή ποιητική παραγωγή μέσα στους λίγους Κύπριους εργάτες που παρ-

οιάζονται και ποιητές. Και τως δεν μας επιτρέπεται ακόμα να μιλούμε για καθαρά εργατική τέχνη, και ποίηση στην Κύπρο, όταν τόσο σπάνια και τόσο αδύνατα παρουσιάζονται οι πνευματικές αυτές λειτουργίες μέσα στους εργάτες μας. “Ότι όμως είναι ανάγκη να μη παραγνωρίσουν τη δύναμη και τη σημασία της τέχνης μέσα στη ζωή και ν' αντικρύσουν το ζήτημα σοβαρά, δεν υπάρχει καμιά άμφιβολία. Βέβαια τα πνευματικά ζητήματα δεν λύονται με τον ίδιο τρόπο που λύονται τα οικονομικά, όμως ή οργάνωση, ή συνενωμένη προσπάθεια για την πνευματική άνύψωση, ή έμπνευσμένη και καθαρά διαγραμμένη φωτεινή καθοδήγηση, ή άδιάκοπη και σοβαρή μελέτη, ή άπροκαταληψια, ή ψυχραιμία παρατήρηση, είναι μερικές από τις προαπαιτούμενες βάσεις για να μπουν στον όρθό δρόμο τα πνευματικά ζητήματα. “Ενώ θα γίνεται ή άπαραίτητη αυτή προεργασία, αυτόματα θα ξεχωρίσουν οι άνθρωποι οι προικισμένη με το ποιητικό ταλέντο, που καλλιεργώντας το κατάλληλα θα μπουρέσουν σιγά σιγά να δώσουν μέσ' από την εργατική ζωή και την εργατική ποίηση. Θά καταλάβουν τότε οι εργάτες ποιητές (όπως δά συνέβει σε κάθε άληθινό ποιητή σ' όποιαν τάξη κι αν άνήκει κι όποιες ιδέες κι αν έχει) πως άγιος βέβαια είναι ό ένθουσιασμός κ' ή προσπάθεια διάδοσης κ' επικράτησης μιας ιδέας, μα δεν είναι άπαντα για την τέχνη. “Ο τυφλός φανατισμός οδηγεί στην κακότεχη προπαγάνδα, στην κούφια πεζολογία ή στο ρητορικό κουδούνισμα μερικών συνθημάτων, που μπουρούν για μία στιγμή να έπιτύχουν μία πραχτική έντύπωση, αλλά σίγουρα θ' άποχελαστούν πριν δώσουν όλους τους καλούς καρπούς που ό ποιητής τους φιλοδοξούσε όταν έγραφε τα τραγούδια του. Κι όσο είναι άχρηστη μία τέχνη χωρίς περιεχόμενο, άλλο τόσο είναι αδύναμοι σίχιοι που έχουν περιεχόμενο και σκοπό μα δεν έχουν τέχνη. Τα δυο αυτά βασικά στοιχεία χεροκρατιούνται άδελφικά μέσα στα μεγάλα ανθρώπινα έργα της σκέψης και της τέχνης.

“Αφορμή για να διατυπώσω τις γενικές σκέψεις είναι τα μικρά ποιη-

τικά βιβλία δυο έργατων τοῦ κ. Π. Ρόδη καὶ τοῦ κ. Γ. Χειμαρίδη. Ἐχουν καὶ τῶν δυο τὰ ἔργα ἑλλειψεις καὶ μειονεχτήματα σοβαρὰ καὶ στὴ μορφή καὶ στο περιεχόμενο, πεζολογίες καὶ χοντροκοπιές, ἐπαναλήψεις ἀφόρητες καὶ τεχνικὰ λάθη, παρατήρηση ἀνάβαθη καὶ κάποτε λαθεμένη ὅμως ἔχουν τὴ μικρὴ σπῖθα ποὺ μὲ τὸ κατ'ἀλληλο «συμπάλλισμα» θὰ γίνει καθαρτήριο καὶ δημιουργικὴ φλόγα. Τὰ ποιήματά τους ἔχουν κάτι τὸ πρῶτό, γονο καὶ τὸ τραχὺ σάν τὴν ἐργατικὴ ζωὴ, ὅμως συχνὰ μιά λεπτὴ λυρική δροσιά τὰ διαπνέει. Δὲν κοιτάζω τίς ἑλλειψεις τῶν βλέπω μόνο τὰ ἐπιδοφόρα προτερήματά τους καὶ τὰ χαίρουμαι περιμένοντας καλύτερη παραγωγή, ποὺ σίγουρα θὰ μᾶς τὴ δώσουν ἂν αὐτοὶ προσέξουν τὰ λάθη τῶν καὶ φροντίσουν νὰ τ' ἀποφύγουν. Ἡ κυπριακὴ λογοτεχνία, ὅπως κ' ἡ κυπριακὴ ζωὴ γενικά, πολλὰ καλὰ περιμένει ἀπὸ τοὺς Κύπριους ἐργάτες.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΑΛΒΟΥ

Ἀγαπητὰ «Κυπριακὰ Γράμματα»,

Στὸ τελευταῖό σας τεύχος Μᾶη-Ἰουνίου 1942 σ' ἔνα κριτικὸ σημείωμά του ὁ κ. Κώστας Προυήσης γράφει γιὰ τὸν Κάλβο, ὅτι «ἡ γλῶσσα του εἶναι μείγμα ἀρχαιοπρεπῆς καθαρεύουσας καὶ δημοτικῆς». Μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία σημειῶνω πὼς ὁ κ. Ξενοπούλος σὲ μιά διάλεξί του ποῦκανε πρὶ μερικά χρόνια στὴν Ἀθήνα γιὰ τὸν Κάλβο ὑποστήριζε πὼς ἡ γλῶσσα του εἶναι δημοτικὴ. Τὸ ἐπιχείρημά του ἦταν πὼς τὴ γλῶσσα θὰ τὴ βροῦμε ἀπ' τὴ «σύνταξή» της. «Κ' ἡ σύνταξη τῆς γλῶσσας τοῦ Κάλβου», εἶπε, «εἶναι σύνταξη δημοτικῆς γλῶσσας». Ἄναφερε πολλοὺς στίχους του κ' ἐπίμεινε πολὺ ὅτῃ γνώμη του πὼς οἱ στίχοι ἐκεῖνοι ἦταν γραμμένοι στὴ δημοτικὴ ἔστω κι' ἂν οἱ λέξεις ἦταν καθαρευουσιάνικες.

Μ' ἀγάπη

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

Μόρφου 6 τοῦ Ἰουνίου 1942

ΚΡΙΤΙΚΗ

«Κυπριακαὶ Σπουδαί». Δελτίον τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Τόμος Δ' 1940. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου 1942. σ. XXII+124+XI πίνακες, σελ. 8.

Κι ἄλλοτε μοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ τὸ πῶ, πὼς ἡ δρᾶση γενικὰ τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ πολιτισμένες κ' ἐθνικώτερες ἐνέργειες, ποὺ οἱ Κύπριοι ἐπιστήμονες ἐμφανίζουν τὰ τελευταῖα χρόνια. Σήμερα διαπιστώνεται αὐτὸ καλύτερα. Γιατὶ παρ' ὅλες τίς γενικὲς καὶ εἰδικὲς δυσκολίες ποὺ ἡ Ἐταιρεία Κυπρ. Σπουδῶν ἀντιμετωπίζει, κατόρθωσε καὶ φέτος νὰ παρουσιάσει τὸν τρίτο τόμο τοῦ Δελτίου τῆς στὸ ἴδιο μεγάλο σχῆμα καὶ καλὴ ἐμφάνιση, ἀλλὰ καὶ σὲ περιεχόμενο πλούσιο καὶ πολὺ ἐνδιαφέρον. Ὁ πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς κ. Κ. Σπυριδάκης ὁμιλεῖ στὰ πεπραγμένα Ἰαν. 1941—Ἰουν. 1942 γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐταιρείας, ποὺ μπορεῖ σ' ἔχταση νὰ φαίνεται μικρὸ, ἀλλὰ εἶναι μεγάλο σὲ περιεχόμενο καὶ σημασία. Ἡ ἔκδοσις τοῦ Δελτίου προπάντων, ἀλλὰ κ' οἱ ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις ποὺ φέτος διοργανώθηκαν, οἱ δωρεᾶς ποὺ γίνανε στὴν Ἐταιρεία, οἱ διαγωνισμοὶ ποὺ προκηρύχθηκαν κ' ἡ αὔξησις τῶν μελῶν τῆς, δείχνουν πὼς σιγὰ σιγὰ ἡ Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν γίνεται τὸ κεντρικὸ ἐπιστημονικὸ σῶμα τῆς Κύπρου, καὶ θὰ μπορέσει μὲ τὴν ὁμόθυμη συνεργασία ὅλων τῶν ἀρμυρίων νὰ πραγματοποιήσῃ ὑστερότερα τὸ μεγάλο προορισμὸ τῆς πιὸ πλείρια κι ἀποτελεσματικώτερα.

Στὸν Δ' τόμο τοῦ Δελτίου τῆς δημοσιεύονται οἱ ἐπόμενες μελέτες:

Γ. Χ. Παπαγαλάμπους «Ὀμηρικαὶ λέξεις ἐν Κύπρῳ». Στὴ μελέτῃ αὐτὴ παρουσιάζεται καὶ σήμερον Κύπρῳ σῶζονται καὶ σήμερον πολλὲς ὁμηρικὲς λέξεις, πολὺ περισσότερες ἴσως παρὰ σ' ὅποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ ἑλληνισμοῦ, γεγονός ποὺ μείνει ὄχι μόνο τὴν ἐμμονὴ καὶ συντηρητικότητά τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ στὰ παλιά, ἀλλὰ κυρίως ὑποδηλώνει καὶ

τήν καταγωγή του, πού δὲν εἶναι, ὡπως θέλησαν μερικὶ καθοδηγητές να ποῦν, ἀγνωστὴ ἢ ἀποτέλεσμα πανοπερμίας λαῶν, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς σ' αὐτῆ τῆ ρίζα τοῦ πιό γνήσιου πρώτου ἑλληνισμοῦ. Βέβαια γιὰ μερικές λέξεις (π. χ. πωῦζιν, σιαφῆνιν) πού τις θεωρεῖ ὁ κ. Π. ὁμηρικές, μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν ἀντιρρήσεις, καί γιὰ ἄλλες ἦτανε δυνατό νὰ δοθοῦν πληρέστερη ἐρμηνεία καί περισσότερα παραγῶγα, γενικά ὅμως ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι πολὺ σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς κυπριακῆς γλώσσας.

Ἀντ. Κ. Ἰντιάνου «Κυπριακὰ μεσαιωνικά μνημεῖα — Ἐπιγραφές Ι.» Ὁ κ. Ἰντιάνος δημοσιεύει ἐδῶ ὄχι τῶ μεσαιωνικῆς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές με τούς πίνακές των, τίς σχολιάζει καί ἐξηγεῖ, ὅτι εἶναι γνωστὸ γιὰ τὰ πρόσωπα στὰ ὁποία αὐτές ἀναφέρονται. Ὁ ἴδιος πιό κάτω δημοσιεύει τὴ μελέτη «Οἱ ἅγιοι Βηχανὸς καί Νόμων. Ἡ ἀνέκδοτη ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Νόμων», ὅπου με πολλὴ περιεκτικὴ συζητεῖ τὸ πρόβλημα τῶν δυο αὐτῶν ἁγίων, καί ὑποδεικνύει τὸν τρόπο ἐργασίας πού ὁ ἴδιος, ὅμως, δέν ἐφαρμόζει μὴ ὅτι ὁ ἴδιος εἰδικὸς γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐκδοσὴ ἀκολουθιῶν — πρᾶμα πού ἔχει σημασία, ἀλλὰ μόνο γιὰ τὴν κυπριακὴ ἐκκλησία, ὅχι καί γιὰ τὴν ἱστορία καί φιλολογία τῆς Κύπρου.

Λοῖζου Φιλίππου «Ἡ ἐν Κύπρῳ διαμονὴ καί θάνατος Ἰλαρίωνος τοῦ Μεγάλου». Ἐδῶ με πολὺ στερεὰ καί πειστικὰ ἐπιχειρήματα ὁ κ. Φιλίππου ἀποδεικνύει πῶς ὁ ἅγιος Ἰλαρίων ὁ Μέγας ἔζησε καί πέθανε στὴν Ἐπισκοπὴ Παφου, κι ἀπορρίπτει τὴ γνώμη πῶς ἔζησε καί πέθανε στὸ ὁμώνυμο του βουνὸ στὴν ἐπαρχία Κερύνιας.

Κύπρου Χρυσάνθη, ἱατροῦ, «Θηριακὰ τῆς Κύπρου». Εἶναι μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη γιὰ τὴ λαϊκὴ κυπριακὴ ἱατρικὴ, πού, ὡπως ἀποδεικνύει ὁ κ. Χρυσάνθης, στηρίζεται, τουλάχιστο γιὰ τὰ «θηριακὰ», σ' ἐμπειρικές βάσεις, πού εἶναι ἐπιστημονικές οἱ περισσότερες.

Παρθ. Ι. Κιρμίτση «Ἱστορικὰ εἰδήσεις περὶ καθεδρας καί καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ὁρθόδοξου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου». Στὴ μελέτη αὐτῇ, πού σὲ γενικώτερες γραμμές εἶναι καί μιὰ σύντομη ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας

Κύπρου, δειχνεταί πού βρισκόταν κάθε φορὰ ἢ ἔδρα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων καί ποιὸς ναὸς χρησίμευε γιὰ καθεδρικός. Ἐχτός ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς φραγκοκρατίας καί τὰ πρώτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, οἱ πληροφορίες γιὰ τίς ἄλλες ἐποχές εἶναι σχετικά ἀκριβεῖς, κ' ἔτσι καί τὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Κιρμίτση εἶναι ὀρθά. Ἀλλὰ καί γιὰ τίς δυο σχετικά σκοτεινές περιόδους, πού εἴπαμε πιό πάνω, οἱ εἰκασίες τοῦ κ. Κιρμίτση εἶναι πολὺ πιθανές κι ἀληθοφανείς, κ' ὑπάρχει κάθε ἐλπίδα νὰ διαπιστωθεῖ ἡ ἀλήθεια τους με νεώτερες ἔρευνες.

Κ. Σπυριδάκι «Κυθραῖα ἢ Κυθρέα;» Στὸ σύντομο αὐτὸ σημείωμα ὁ κ. Σπυριδάκις ὑποδεικνύει ὅτι ὀρθὴ εἶναι ἡ γραφὴ τῆς λέξεως αὐτῆς με *ε* καί *δχι αι*.

Ἐχτός ἀπὸ τίς μελέτες αὐτές δημοσιεύονται στὴν ὄρχη τοῦ Δελτίου τὰ πεπραγμένα τῆς Ἐταιρείας καί περιλήψεις τεσσάρων ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τῶν κ. κ. Π. Δικαίου «Αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ἐν Κύπρῳ», Α. Ἰντιάνου «Γὰ πρώτα καί τὰ τελευταῖα μνημεῖα τῆς κυπριακῆς συλλαβικῆς γραφῆς», Κ. Προυσῆ «Αἱ πηγαὶ τῆς νεώτερας κυπριακῆς λογοτεχνίας.» καί Κ. Σπυριδάκι «Νικοκλῆς ἢ Νικοκρέων παρὰ Διοδώρῳ 20,21;».

Στὸ τέλος τοῦ Δελτίου δημοσιεύονται οἱ προκηρῆξεις διαγωνισμῶν καί οἱ κανονισμοὶ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἐπάθλου Κ. Μαγκλῆ καί τοῦ Ἱστορικοῦ Ἐπάθλου εἰς μνήμην Λουκῆ Κ. Πιερίδη. Ἐντεκα πίνακες σχετικοὶ με μελέτες τοῦ Δελτίου συμπληρῶνουν τὴν ὕλη του.

Τέτοιοι σὲ πολὺ ἀδρὲς γραμμές εἶναι ὁ τέταρτος τόμος τοῦ Δελτίου τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν.

Δημ. Μ. Δημητριάδη: «Ἐμεῖς κ' οἱ ἄλλοι.» Ποιήματα. Λεμεσὸς (Κύπρος) 1942. 2 σελ.

Τὰ ποιήματα «Ἐμεῖς κ' οἱ ἄλλοι» τοῦ κ. Δ. Δημητριάδη εἶναι γιὰ τὴν κυπριακὴ λογοτεχνία ἕνας νέος ποιητικὸς τόνος, πού πρέπει νὰ τὸν προσέξουμε ἰδιαίτερα. Συνενώνουν τὴ με-

στοιμένη και σοβαρή αντίληψη για τον κόσμο ενός έμπειρου ανθρώπου (αντίληψη που βγήκε από μακροχρόνια παρατήρηση και μελέτη) με τη φωτεινή αναζήτηση νέων ποιητικών μορφών.

Ο κ. Δημητριάδης φαίνεται απογοητευμένος από τον κόσμο, που μάταια τον αγάπησε κ' έπλασε όνειρα για μιὰ γενική ζωή ανθρώπινη. Παράγοντες φανεροί και κρυφοί, που βρισκονται μέσα στην ίδια τη φύση του ανθρώπου κ' ενεργούν καταστροφικά, σκοτώνουν κάθε προσπάθεια βελτίωσης κ' ήρεμης ανπροσαρμογής, κι όσοι πολύ αγάπησαν ή είχαν μεγάλες κι ωραίες ιδέες, βλέπουν τὰ όνειρα των συντριμια και την καλή διάθεσή τους να καταντᾶ ἄπραγη κι ἄβουλη ἐνατένιση του μοιραίου. Ό χρονος τους πότισε πικρίες κι ἀπογοητεύσεις, αυτοί όμως, ἀδιόρθωτοι Δόν Κιχώτες, προσπαθουν ἄκόμα νὰ φτάσουν τις χίμαιρες που ἔπλασαν και τις οὐτοπίες που φαντάστηκαν. Τὸ νιώθουν πὼς ζητούν τ' ἀδύνατα, κ' αἰσθάνονται την ἀνία νὰ τους κόβει τὰ φτερά και νὰ τους βραίνει, όμως κοροϊδεύοντας και τον ἴδιο τους ἑαυτὸ προχωροῦν μες στὰ σκοτάδια, κι ἄς εἶναι βέβαιοι για τὸ ἄσκοπο πιά τῆς πορείας των. Νὰ σταματήσουν δὲν μπορούν, γιατί ἡ κίνηση αὐτή, κι ἄς εἶναι ἄσκοπη, εἶναι τὸ μόνο πρᾶμα που δικαιολογεῖ τὴ ζωὴ τους και τῆς δίνει ἀκόμη κάποιο νόημα. Ἡ σκληρὴ αὐτοκριτικὴ που ἐφαρμόζουν, τους καθαρίζει και γι αὐτὸ ὁ ἀντικειμενικὸς παρατηρητὴς μπορεῖ νὰ ἐχτιμήσει και νὰ σεβαστεῖ και τὴν τωρινὴ μάταιη προσπάθειά τους.

Ἐνας ἀπὸ τους ἀγνοῦς αὐτοὺς ἀποτυχημένους ὄνειροπόλους φαίνεται ὁ κ. Δημητριάδης. Ἄλλὰ προχωρεῖ και πὶο πέρα. Ὅπως βλέπει καθαρά τὴν κενότητα του κόσμου που αγάπησε και δὲ μετανοιώνει, βλέπει καθαρά και τὴ σημερινὴ πραγματικότητα. Κι ὅπως με ζέση πόθησε και δούλεψε για τὴν ἐμφάνιση ἐνὸς νέου κόσμου καλύτερου, συμφωνοῦ με τις ψυχικὲς του ἐπιδιώξεις, κόσμου που ὅμως ἔμεινε γλυκὺ ὄνειρο, ἔτσι και τώρα δέχεται τὴ δημιουργία μιᾶς νέας ἀνθρώπινης κατάστασης, ποῖος ξαίρει ἂν καλύτερης ἢ χειρότερης,

σίγουρα ὅμως διαφορετικῆς ἀπὸ τὴ σημερινή. Και περήφανος, χωρὶς νὰ κλάψει, χωρὶς νὰ μετανοιώσει για τις πλάνες, (γιατί ἂν ἔμειναν ὄνειρα οἱ πόθοι του και πλάνες οἱ ἐπιδιώξεις του δὲν φταῖνε οἱ ἐνέργειές του), τραγουδᾷ τὰ χαμένα ἰδανικά, τραγουδᾷ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα, κ' ἐτοιμάζει τις χορδὲς τῆς λύρας του για νὰ τραγουδήσει τὸ δημιουργούμενο νέο κόσμο. Οἱ ἀμφιβολίες που ἔδω κ' ἐκεῖ φαίνονται, τονίζουν καλύτερα τὸν βαθειὰ ἀνθρώπινο χαρακτήρα που διαπνέει τὸ ἔργο του, κ' ἐτοιμάζουν τὴ συνθηκολόγηση—κάποτε φαίνεται ὑποταγή—με τὸ μοιραίο. Εἶναι σπαραχτικὲς οἱ στιγμὲς αὐτές, ὅσο κι ἂν φαίνονται ποτισμένες μόνο ἀπὸ μιὰν ἀπλή, ἡρεμὴ ἀνησυχία. Ἔτσι ἡ βαθύτερη οὐσία των ποιημάτων αὐτῶν εἶναι μιὰ θαρραλέα και τραγικὴ ὁμολογία, που κερδίζει ἀνεπιφύλαχτα τὴν ἐχτιμηση του ἀπροκατάληπτου ἀνθρώπου.

Ἄλλὰ νὰ μὴ νομιστεῖ πὼς οἱ ιδέες παρουσιάζονται σὲ σύστημα κανονικὸ ἔτσι, ὅπως προσπάθησα νὰ τις ἐκθέσω πὶο πάνω, ἀλλὰ τμηματικά, με αὐτομειώσεις πάθους κ' ἐλπίδας, με νοσταλγικοὺς στοχασμοὺς και τολμηρὲς ἀνατάσεις, με σιγαλοψιθουρίσματα και ἀποσιωπήσεις. Ὁ λυρικός ποιητὴς δὲ βάζει α ῥιζοῖ μιὰν ιδέα, για νὰ τὴν ἀναπτύξει ἐξελιχτικά με τὴν κανονικότητα του ἐπιστήμονα, ἀλλὰ κυριευμένος ἀπὸ τὴν ποιητικὴν ὄρμη ἀφήνεται στὴ μουσικὴ του σκέψη, που τὸν παρασύρει νὰ τραγουδᾷ ἀνάλογα με τὴν ἐσωτερικὴ του διάθεση και τις ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις. Και ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς εἶναι ἀνθρώπος ὀλοκληρωμένος στὴν πὶο οὐσιαστικὴ του ἐννοια, βρῖσκει τὴν εὐκαιρία ἀπὸ κάποια ἀνοίγματα τῆς μουσικῆς σκέψης νὰ ἐκδηλώσει και νὰ φωτίσει και τὴ λογικὴ—τὴν κοινὰ ἀνθρώπινη—σκέψη. Ποσοστὸ ἀναλογίας για τὴ διπλὴν αὐτὴ πνευματικὴν ἐνέργεια δὲν ὑπάρχει—δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει—στὴν ποίηση, γιατί μένει προσωπικὴ ἰκανότητα κ' ἐπιδιώξη του κάθε ποιητῆ. Ἐκεῖνο που χρειάζεται εἶναι νὰ μὴ ἐπισκιάζεται ἡ ποίηση ἀπὸ τὸ θέμα τῆς. Κι αὐτὸ τὸ πέτυχε ὁ κ. Δημητριάδης. Εἶναι πρῶτα και κύρια ποιητὴς, και μάλιστα ποιητὴς με ἀληθινὸ ἀνθρώπινο βάθος.

Γι αυτό και δεν έκπληττομα διόλου πού χρησιμοποίησε γὰ ἐκφραστικό του ὄργανο τὸν ἐλεύθερο στίχο. Καὶ τὸ θέμα του—θεώρηση τοῦ κόσμου τῆς πραγματικότητας καὶ τοῦ ὄνειρου—προπάντων ὁμῶς ἡ ποιητικὴ του διάθεση, ἦταν φυσικὸ νὰ μὴ κλειστοῦν μέσα στὰ καθιερωμένα ποιητικὰ καλοῦπια. Θὰ στένευαν, θὰ ἀγκομαχοῦσαν καὶ θ' ἀλλοιώνονταν, ψευτίζοντας τὸν πραγματικὸ τους, ἐλεύθερο καὶ ἀκανόνιστο, χαραχτήρα. Ὁμῶς ὁ ἐλεύθερος στίχος τοῦ κ. Δημητριάδη δὲν εἶναι τυχαία παράθεση μεγάλων καὶ μικρῶν γραμμῶν, ἀλλὰ ἡ φυσικὴ ἐκδήλωση τῆς μουσικῆς σκέψεις μέσα σὲ φράσεις σύμμετρες μὲ τὸ ἑσωτερικὸ νόημα, ὅπου γινόμενες ἄρμονικὰ στὴ μουσικότητα τοῦ λόγου καὶ τοῦ νοήματος. Γι αὐτὸ κάποτε παρουσιάζονται καὶ μερικές ὁμοιοκαταληξίες, καὶ συχνὰ κλασσικοὶ ἐντεκασύλλαβοι καὶ δεκαπεντασύλλαβοι. Ὑπάρχουν στίχοι ἐπιγράμματα, στίχοι πραγματικὰ ζωγραφικοὶ πίνακες ἐξαιρετικῆς ὁμορφίας καὶ στίχοι πού ἡ φραστικὴ τελειότητα συνδυασμένη μὲ τὴν ποιητικὴ διάθεση ἐκπλήσσει. Ἀλλὰ δὲ σκοπεῖω νὰ τοὺς ξεχωρίσω, γιατί εἶναι ὅλο τὸ ἔργο «Ἐμεῖς κ' οἱ ἄλλοι» πού συγκινεῖ, καὶ ἀντιδونهὶ στὶς αἰσθήσεις σὰν συμφωνία δυνατῶν στοιχείων, λαμπρῶν χρωμάτων καὶ ἁρμονικῶν ἤχων.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΞΗΣ

Τεύκρον Ἀνθία: «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία», Κύπρος 1942 (Συνθετικὸ ποίημα, Σχ. 8ον, Σελ. 24).

Ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία», τὸ νέο συνθετικὸ ποίημα τοῦ κ. Ἀνθία εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴ σύγχρονη Ρωσικὴ ἐποποιία καὶ ἔχει ἐκδοθῆ μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς πρώτης ἐπετείου τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς στὴν Σοβιετικὴν Ἐνωση. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο εἶναι χωρισμένο σὲ τρία μέρη, τὸ «Ὅραμα», τοὺς «Βανδάλους» καὶ τὴν «Ἡρωϊκὴ Ἐποποιία», καὶ κάθε μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ 40 περίπου τετράστιχες στροφές, (ἀνὰ 44 τὰ δύο πρώτα καὶ 35 τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος).

Στὸ «Ὅραμα» ὁ ποιητὴς ἀνατρέχει μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του στὸ

πρόσφατο παρελθόν, ὅταν ἐκεῖ στὰ ἴδια μέρη πού γράφεται σήμερα τὸ δράμα τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου, οἱ Ρῶσοι ἀνθρωπιστὲς καὶ πατριῶτες, γκρεμμίζοντας τὰ εἰδῶλα τοῦ τσαρισμοῦ καὶ τῆς δεσποτείας, εἶχαν ἀνεγείρει πάνω στὰ ἐρείπια τῆς προκατάληψης καὶ τοῦ μίσους τὸν πύργο τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς Ἀγάπης. Μιὰ γόνιμη δημιουργικὴ πνοὴ ζωογονεῖ τις ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς μακρυνῆς ἐκείνης χώρας. Ἐνα νέο πνεῦμα ἐμπυχώνει καὶ ἀναζωπυρεῖ τις καταπονημένες καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Μέσα ἀπὸ τοὺς ἱδανικοὺς ὀρίζοντες τοῦ πνεύματός τὰ αἰώνια σύμβολα τῆς Λευτερίας, τῆς Ἀδελφότητας καὶ τῆς Ἀγάπης ἀναπνοῦν μὲ τὴν χαλύβδινη πανοπλία τους καὶ θεμελιώνουν τοὺς ἀκρογωνιαίους λίθους τοῦ νέου κοσμοϊστορικοῦ οἰκοδομήματος. Κάθε βῆμα πρὸς τὰ εμπρὸς χαιρετίζεται μὲ ἐνθουσιασμό καὶ μὲ λατρεία ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια τῶν πιστῶν τῆς νέας Ἑθροσκίας, πού ἔγινε τὸ Ἰνδαλμα τῆς παγκόσμιας ἀνόδου καὶ ἀπολύτρωσης:

«Στὴ λήθη πεταγμένες οἱ ἀλυσιδεῖς
λαωμένα, συντριμμένα τὰ δεσμά,
Ἐλευθερο κορμί, καὶ Νοῦς ἐλευθερος,
Ἡ Φύση ὀρεῖε κ' ἡ σκέψη κυβερνᾷ.
Δὲν ἀτανοῦν δὲ χάνονται οἱ δυνάμεις.
Σαράκι δὲν τίς νέμεται ἡ φθορά,
Ἄιτοί σὲ νέους ὀρίζοντες ὄρμουνε,
μ' ἀκούραστα χαλύβδινα φτερά».

Ὁμῶς, μιὰ σκληρὴ ἀντινομία τῆς ζωῆς ἐπεφύλασσε στὴ χώρα τῆς Ρωσικῆς ἐλευθερίας τὴ μεγαλύτερη δοκιμασία. «Κ' ἤρθαν οἱ Βάνδαλοι...»

Οἱ αἰώνιοι ἐπιδρομεῖς, οἱ ἀνθρωποὶ τῶν σκοτεινῶν διαθέσεων, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς βίας. Εἶναι αὐτοὶ πού πρὶν χιλιάδες χρόνια πατήσανε πάνω στὰ πώματα τῶν τετρακόσιων τοῦ Λεωνίδα, οἱ ἴδιοι πού βεβηλώσανε τὰ ἱερά τοῦ Βυζαντίου, οἱ ἴδιοι πού ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες εἶχαν μολύνει μὲ τὴν παρουσία τους τὴν ἀθάνατη γῆ τῶν ἡμιθέων. Τὸ ἴδιο σατανικὸ πνεῦμα πού ἐνέπνευσε στὸν Νέρωνα τὸν ἐμπρησμὸ τῆς Ρώμης, τὰ ἴδια ἐλατήρια, πού εἶχαν ἐπιβάλει τὴ σύσταση τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ τὴν ἐνεργον τῆς Βασιλῆς, ὠδήγησαν τοὺς νεοβαρβάρους τῆς ἐποχῆς μας στοὺς εἰρηνικοὺς σιτοβολῶνες τῆς Οὐκρα-

νίας και στα πρόθυρα τῶν ἐργαστηρίων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν :

«Καὶ χύμξαν τῆ Σπάρτῃ νὰ χαλάσουν, τῆ Σπάρτῃ ὅλου τοῦ κόσμου, κι ἀλυσίδες στὸν Ἄνθρωπο νὰ δεσουν, μὰ φρουροῦνε τὶς Θερμοπόλες ἀμέτρητοι Λεωνίδες.»

Καὶ ἐπακολουθεῖ τὸ τρίτο μέρος, ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία», ὅπου ὁ ποιητῆς περιγράφει μὲ ἀγάπη καὶ θερμὴ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίσταση τῶν Ρώσων, τὴν πίστη τους στὸν ἀγῶνα, τὴν ἀφοσίωσή τους στὰ ἰδεώδη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἐλευθερίας.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ χαρακτήρας τοῦ ποιήματος εὐρύνεται, καὶ τὸ περιεχόμενον του προσλαμβάνει γενικώτερη σημασία. Ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ρώσων δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ ἡρωϊσμός ἐνὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ ἐπιδρομεῖς προσέβαλαν τὰ ἱερά καὶ τὶς ἐστιές. Εἶναι ὁ ἡρωϊσμός ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ποῦ θέλουν νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι, τῶν ἀνθρώπων, ποῦ πάνω ἀπὸ τὴν εὐκολὴ ὕλική ζωὴ ἔταξαν τὸν σκληρὸν ἀγῶνα μιάς ἠθικῆς καὶ ἰδεολογικῆς ἐπικρατήσεως, τῶν ἀνθρώπων τέλος μὲ τὸν ἀδαμάντινο χαρακτήρα καὶ τὶς σταθερὰς ἀνώτερες ἀρχές :

«Καὶ προχωροῦνε, χτυποῦνται καὶ παλεοῦνε τῆς Λευτερίας οἱ παγκόσμιαι μαχητές, μὲ μιά μοναχὰ πίστη κ' ἓνα πόθο καὶ μιά ἀπόφαση : νάναί οἱ Νικητές.»

Ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία» εἶναι ἓνα ποίημα λυρικῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἀφηγηματικῆς μορφῆς. Περιορισμένο μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐπικαιρότητας καὶ στερημένο τῆς χρονικῆς ἐκείνης προοπτικῆς, ποῦ ἀναδεικνύει καὶ μετουσιώνει τὰ φαινόμενα καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς σὲ φιλολογικὰ σύμβολα καὶ καλλιτεχνικὰς μορφές, ἦταν φυσικὸ νὰ μὴ ἔχει ἀπ' ἄκρου σὲ ἄκρο τὴν ἴδια θερμὴ λυρική εὐγλωττία καὶ τὴν ἴδια δημιουργικὴν ὕψη. Ἄρκετο ἀπὸ τούς στίχους τοῦ ποιήματος ἀπῆχον ἠνώριμες ἐκφράσεις τοῦ ποιητῆ τῆς «Ἀνόδου», καὶ ἡ γενικὴ τεχντροπία καὶ σύνθεση τοῦ ἔργου ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἰδεολογικῆς τεχντροπίας τοῦ «Βομβυκίου», τὴν τεχνικὴ τοῦ ὁποίου ἀντιγράφει σχεδὸν ολοκληρωτικά, χωρὶς ὁμῶς νὰ καταρθῶναι νὰ τὴν ξεπεράσει. Γούναν.

τίον ἀπὸ ἀτόφως περιεχομένου καὶ ἐμπνεύσεως ὁ Ἄνθιας ξαναβρῆκε τὴν παλαιὰ του δυναμικότητα καὶ τὴν πρώτῃν του καλλιτεχνικὴν ὄρμη.

Ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία» εἶναι τὸ βιβλίον τῆς ὁρμῆς καὶ τοῦ ψυχικοῦ σθένους. Μέσα στούς στίχους τῆς διαγράφεται ἀνάγλυφο τὸ συγκλονιστικὸ δρᾶμα τῆς ἐποχῆς μας, καὶ ἡ ψυχικὴ ἀγωνία τῆς μαχομένης ἀνθρωπότητος. Τὰ συγκρουόμενα αἰσθήματα, ἡ ἔφεση τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς ἀνόδου, ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος τῆς αὐτοθύσιας, καὶ προπάντων ἡ ὄρμη, ἡ ψυχικὴ ὄρμη ποῦ προσδίδει στὸν ἀγῶνα ἠθικὸ βάθος καὶ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο. Αὐτὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἐσωτερικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ νέου ἔργου τοῦ Ἄνθιας.

Ἰσως ὁ ρεαλισμός τῆς ἐμπνεύσεως νὰ ἀποστέρησε τὸ ποίημα ἀπὸ τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα σύμβολα καὶ τὶς ωραῖες εἰκόνας, ποῦ δειγματὰ τους μᾶς ἔχει ἤδη δώσει ὁ ποιητῆς σὲ προηγούμενα βιβλία του. Καὶ ἴσως ἀκόμη, ἡ φύση τοῦ ποιήματος νὰ ὠδήγησε σὲ μερικοὺς ρητορισμούς, οἱ ὁποῖοι —ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ ἔκταση τοῦ ποιήματος— δὲν εἶναι ἐπιτέλως ἀδίκαιολόγητοι. Ἐξ ἄλλου ὁ γυμνὸς στίχος καὶ οἱ γυμνὲς ἰδέες συμπληρῶνουν τὴν τραχικὴν εἰκόνα τοῦ θέματος, καὶ ἐνισχύουν τὴν γενικὴν ἐντύπωση, ὅπως ἀκριβῶς οἱ γυμνὲς μορφές τῶν Ἀτικῶν ἀναγλύφων προδίδουν τὴν σταθερὴ θέληση καὶ τὴν ἀκλόνητὴ ψυχικὴ πίστη τῶν εἰκονιζομένων μαχητῶν.

Καὶ στὸ νέο του βιβλίον ὁ Ἄνθιας μένει προσηλωμένος στὴν ἀκαδημαϊκὴ στιχουργικὴ, μολόντι σὲ ἀρκετὲς στροφές σπάζει τὰ μέτρα καὶ ἀνανεώνει ἔτσι τὸ ρυθμὸ τοῦ ἱαμβικοῦ ἑνδεκασυλλάβου, ποῦ εἶναι ὁ στίχος τοῦ ποιήματος.

Ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία» πρέπει νὰ μελετηθῇ στενὰ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὰ προβλήματα τοῦ ὁ σημερινὸς πόλεμος δημιουργεῖ στίς τάξεις ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰδιαιτέρα τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος. Ἀπὸ τῆς ἀτόφως αὐτῆς τὸ νέο ἔργον τοῦ Ἄνθιας εἶναι ἓνα ἔργον ὁρμῆς, καὶ εἰλικρινοῦς ἰδεολογίας καὶ ἐμπνεύσεως.

**Ἀνώτερο Παρθεναιωγέιο Λεμε-
μεσού:** «Παιδικὲς Ψυχές» Σει-
ρά Στ', Λεμεσός—(Κύπρος)
1942 (Σχ. 8ον. Σελ. 78).

Ἐχὼ γράψῃ καὶ ἄλλοτε γιὰ τὴν καλὴν ἐργασίᾳ τοῦ, ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, μὰ παρουσιάζει στὸ τέλος κάθε σχολικοῦ ἔτους τὸ Ἀνώτερο Παρθεναιωγέιο Λεμεσού μὲ τὴν ἐκδόση τῶν «Παιδικῶν Ψυχῶν».

Εἶναι ἐνθαρρυντικό το γεγονός ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχει παρατηρηθῆ μιά σημαντικὴ στρόφη στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἀρμόδιοι ἀντιλαμβάνονται τὴ σημασία καὶ τὴς ἐπιδιώξεις τοῦ μαθήματος τῶν Νεοελληνικῶν, καὶ στὰ μέσα τοῦ οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἐφαρμόζουν γιὰ τὴν καλὴν καὶ ἀποτελεσματικότερη ἐπίτευξη τῶν παιδαγωγικῶν σκοπῶν τοῦ πρωτεύοντος καὶ σοβάρου αὐτοῦ μαθήματος Ἡ ἀντίληψη ὅτι δὲ πρόκειται νὰ μεταβάλουμε ὅλα τὰ ποίδια σὲ «συγγραφεῖς», καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ τὰ καταπινομε μὲ δύσκολα θέματα καὶ συνεχεῖς ἀσκήσεις φιλολογικῶν ἐκφράσεων καὶ ὕφους, ἀνήκει εὐτυχῶς στὸ παρελθόν, καὶ δὲν ἐπηρεάζει πλέον τὰ γυμνασιακὰ μας προγράμματα.

Μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Νεοελληνικῶν τὸ σημερινὸ σχολεῖο δὲν ἐπιδιώκει πιά νὰ ἐφοδιάσει τὸ παιδί μὲ ξηροὺς γραμματικούς τύπους, κομψὰ ἐκφραστικὰ μέσα, καὶ κενὴ ρητορεία. Τουναντίον, ἀποσκοπεῖ νὰ συγκροτήσῃ ὅλες τὶς πνευματικὲς τοῦ ἱκανότητες, νὰ ἀναπτύξῃ τὴν αὐτενέργεια καὶ τὴν πρωτοβουλία τοῦ, νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ κάποιες λεπτότερες ἔννοιες καὶ μερικὲς βαθύτερες ἀλήθειες,—ποῦ δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὶς ἀντιληφθῇ χωρὶς τὴν στοργικὴ καθοδήγησιν τοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ—, καὶ νὰ τὸ ἐφοδιάσῃ τέλος μὲ τὴ δημιουργικὴ ἐκείνη δεξιότητα, ποῦ θα τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ διατιπώνει ἀπερίσπαστα τὶς σκέψεις του καὶ νὰ ὑπερνικῇ τὶς ἐκφραστικὲς του δυσκολίες. Ἐπιδιώκει ἀκόμη νὰ ἐμπνεύσῃ στοὺς τροφίμους του τὴν ἔννοια τοῦ μέτρου, τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ ἀκριβοῦς, τὴν ἀρμοδίαν τῶν λεπτῶν ἀναλογιῶν, καὶ τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ λυρικοῦ καὶ τοῦ ὄρατου.

Τὰ πρότυπα τοῦ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν παιδευτικῶν τοῦ αὐτῶν ἐνεργειῶν ἀντλεῖ το σχολεῖο ἀπὸ δύο κυρίως περιοχάς: τὴ ζωὴ καὶ τὴν Τέχνη Ἡ ζωὴ εἶναι ἡ πρώτη φιλολογικὴ πηγὴ τοῦ ὄρατου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ, ἐνῶ ἡ Τέχνη μᾶς παρέχει συμπυκνωμένη καὶ καταληπτὴ τὴν ὀμορφίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν ποῦ καθημερινὰ σχεδὸν μᾶς περιβάλλει, χωρὶς ὅμως, ἐμεῖς πολλές φορές, νὰ ἔχουμε τὴν ἱκανότητα νὰ τὴ δεχθῶμε κατ'εὐθείαν ἀπὸ τὴ φύσιν καὶ νὰ τὴν ἀφαιμοιώσουμε.

Ἀπὸ δὴ εἶπαμε προκύπτει ὅτι τὸ μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα γλωσσικὸ μάθημα, καὶ δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ τεινε ἀποκλειστικὰ καὶ μονοὶ πρὸς τὴν ἐπιμελημένην καὶ ὀρθὴν γλωσσικὴν κατάρτισιν τῶν μαθητῶν. Ἀπεναντίας, ἡ γλωσσικὴ κατάρτισιν πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ἓνα μέσο—ὄχι σκοπός— γιὰ τὴν περαιτέρω πνευματικὴν ἀναπτύξιν καὶ διαφώτισιν της μαθητικῆς μᾶς νεολαίας. Ἐπιμνω στὸ σημεῖο αὐτὸ γιὰτὶ παρατήρησα ὅτι πολλές φορές, σὲ ἀναλογεῖς περιπτώσεις, μερικοὶ κοκκοὶ ἀποδίδουν περισσότερη προσοχὴ στὰ ἐντυπώσιμα ἀκὰ μαλλονικὰ τεχνικὰ μέσα τῆς ἐκφράσεως—τὰ σχήματα λόγου, τοὺς φραστικούς τρόπους, τὶς εἰκόνες κ.λ.π.—παρὰ στὴν βαθύτερην οὐσίαν τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν πραγμάτων. Ἡ Φιλολογία βεβαίον, ὡς καὶ οἱ ἄλλες Καλὲς Τέχνες, ἔχει τὴν τεχνικὴν τῆς τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ διδαχθῶν ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὴν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ταλαντοῦ ἢ τῆς μορφώσεως τῶν. Μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν ἢ ὑπερβολικὴν ὅμως ἐμμονὴν στοὺς τύπους καὶ στὰ ἐξωτερικὰ φιλολογικὰ μέσα ἐνθαρρύνεται, ὡς εἶναι ἐπομένο, ἡ κενολογία καὶ ὁ ἀσυναρτητος ρητορισμός, ποῦ ἀποτελοῦν τὴ μάλιστα ὄλων τῶν κοινωνικῶν μᾶς ἐκδηλώσεων, καὶ μὴ ἀπὸ τὶς βαθύτερες πλῆγες τοῦ ἔθνικοῦ μᾶς χαραχτήρα. Στὸ βασικὸ αὐτὸ σφάλμα ὀφείλεται ἀκόμη ἡ ἐνθαρρυνσι καὶ σιωπηλὴ ἐξάπλωσι τοῦ νοσηροῦ ἐκείνου ρωμαντισμοῦ, ὁ ὁποῖος φυτοζωεῖ μέσα σὲ τὰς τάξεις τῶν πιο πολλῶν ἀπὸ τοὺς νεοὺς μᾶς, καὶ δηλητηρᾷ ἐπισηματικὰ τὴν ψυχικὴ καὶ σωματικὴ τοὺς ὑγείαν.

Ἡ σημερινή νεολαία ζεῖ μιὰ ἐπὶ τῆς τραγικώτερας καὶ πλέον κρισιμῆς στιγμῆς τῆς ἱστορίας μας. Τὰ καθήκοντα καὶ οἱ ἐθνικῆς ὑποχρεώσεις της εἶναι ἀσύγκριτα βαρύτερα καὶ σοβαρότερα ἀπὸ τὰ καθήκοντα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις καθὲ ἄλλης προηγούμενης γενεᾶς. Στὸ δύσκολο ἔργο ποῦ θὰ κληθῆ σὲ λίγο νὰ ἀναλάβει, πρέπει νὰ ἔχει ἀνεξάντλητη παρακαταθήκη ψυχικοῦ σθένους καὶ σωματικῆς ὑγείας. Γιὰ τὴν ὀρθὴν αὐτῆς ψυχικῆ καὶ σωματικῆς διάπλαση τῶν νεῶν μας—ἀγοριῶν ἢ κοριτσιῶν—ὑπεύθυνοι κατὰ μέγα μέρος εἶναι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ παιδαγωγοὶ μας. Τὸ ἔργο τους ἀπὸ τῆς ἀποψεως αὐτῆς εἶναι βαρὺ καὶ τεράστιο. Γι' αὐτὸ τοὺς χρειάζεται ἀμέριστη ἢ ὑποστήριξη καὶ ἡ ἀγάπη μας.

Ἐξέθεσα σὲ ἀδρές γραμμὲς τὶς ἀντιλήψεις μου γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ, σὲ τρόπο ποῦ δὲ θὰ ἐπιμεινῶ περισσότερο στὴ λεπτομερῆ ἀνάλυση τῶν περιεχομένων τοῦ Στ' τόμου τῶν «Παιδικῶν Ψυχῶν» τοῦ Ἀν. ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟΥ Λεμεσοῦ.

Μέσα στις σύντομες μελέτες, τὶς περιγραφές καὶ τὶς λυρικές πρόζες τοῦ τόμου αὐτοῦ ὑπάρχει πολλὴ παιδικὴ δροσιά, πολλὴ χάρη καὶ πολλὴ φιλολογικὴ δεξιότηχια καὶ ἀκρίβεια. Μοῦ ἀρέσει ἰδιαίτερος ὁ λεπτός λυρισμός τῶν περιγραφῶν, καὶ ἡ διαύγεια μὲ τὴν ὁποία διαγράφονται οἱ φιλολογικῆς μορφῆς τῶν παιδικῶν αὐτῶν ἐκθέσεων. Θὰ ἤθελα ὅμως ἡ ὀρμὴ; ἡ παιδικὴ ὀρμὴ ποῦ ὑπάρχει σάν εἰκονικὴ ἔκφραση στις σελίδες τοῦ τόμου αὐτοῦ, νὰ ἐπήγαζε μᾶλλον μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Δὲν τὸ λέω, βέβαια, αὐτὸ γιὰ νὰ μεμφθῶ τὴν καθ' ὅλα ἀξιέπαινη δρᾶση τοῦ Ἀν. ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟΥ Λεμεσοῦ. Δὲν ξεχνῶ ἄλλωστε ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῶν σελίδων αὐτῶν εἶναι μικρὰ κοριτσάκια 12—16 ἐτῶν, ποῦ, λογιῶ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ φύλου των, ρέπουν περισσότερο πρὸς τὴν συναισθηματικὴν παρά τὴ θετικὴ φιλολογοίαν.

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ συγχαρῶ τὸ Ἀν. ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟ Λεμεσοῦ γιὰ τὴ λαμπρὴν πρωτοβουλία του, καὶ νὰ παροτρύνω καὶ τὰ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ μας ἰδρύματα νὰ μιμηθῶν τὸ φωτεινὸ παράδειγμά του, δημο-

σιεῦοντας καθὲ χρόνο τὶς καλύτερες ἐκθέσεις τῶν τροφῶν τους, καὶ ὑποθαλποντας ἔτσι τὴ φιλεργία καὶ τὴ φιλοτιμία τῆς νέας κυπριακῆς γενεᾶς.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τεύχος Ἀνθία: Ἡρωϊκὴ συμφωνία, Κύπρος, 1942, σ. 24, γρ. 4 1/2.

Δημ. Μ. Δημητριάδης: Ἐμεῖς κ' οἱ ἄλλοι. Ποιήματα, Λεμεσός, Κύπρος 1942, σ. 32, 1/-.

Γ. Λεωνόπουλος: Καβαφικὰ αὐτοσχόλια. Μὲ εἰσαγωγικὸ σημείωμα Τιμοῦ Μαλάνου, Ἀλεξάνδρεια, 1942, σ. 45, Γ. Δ. 6.

Ἀνδρέα Φαούτα: Πρὶν ζωντανέψαι τ' ὄνειρο. Ποιήματα καὶ πῆσα. Λευκοσία, 1942, σ. 46, 1/-.

Ἀνώτερο ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟ Λεμεσοῦ: Παιδικῆς Ψυχῆς. Σειρὰ Στ'. Λεμεσός 1942, σ. 78.

Κυπριακὰ Σπουδαί. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Τόμος Δ'. 1940, Λευκοσία Κύπρος 1942, σ. XXII καὶ 124 καὶ πιν. XI, 8 σελίνια.

Γ. Χειμαρῖδης: Φτάσανε οἱ κόκκινες φλόγες. Κύπρος 1942, σ. 36, γρ. 6. *Γ. Χ. Παλαζαράλλης*: Ὀμηρικὰ λέξεις ἐν Κύπρῳ. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῶν Κυπριακῶν «Σπουδῶν», σ. 16 Λευκοσία 1942.

Σ. Χρῖστου: Ἡ 25 Μαρτίου 1942. Ὀμιλία, Ἀνατύπωση ἀπο τὴ Φιλολογικὴ «Πάφος», Ζ' (67). Πάφος 1942 σ. 11.

Ἀντρέα Ρολάνδης: Ὁ μυστικὸς κόσμος τῶν Νεράϊδων. Λευκοσία 1942, σ. 30, 1/-.

Π. Α. Βαρναβίδου: Στοιχειώδης ἀριθμητικὴ, Λευκοσία 1942, σ. 217, 4/-.

ΤΥΠΟΣ

Πήραμε τὶς ἐφημερίδες *Ἐλευθερία*, *Ἀνεξάρτητος*, *Κυπριακὸς Τύπος*, *Φωνὴ τῆς Κύπρου*, *Πάφος*, *Παρατηρητὴς* καὶ *Χρόνος* καὶ τὸ περιοδικὸν *Ἀπόστολος Βαρνάβας*.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Α. Κασίγρη ἀρχισε νὰ κυκλοφορεῖ ἡ πολιτικὴ ἐπιθεώρηση «Ἑλλήν». Ἐχομε ὑπόψιν μας τὸν 5ο ἀριθμὸ μὲ πολλὴ ἐνδιαφέρουσα καὶ συγχρονισμένη συνεργασία. Οἱ Κύπριοι διανοούμενοι ἐλπίζουμε πὼς θὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὸν «Ἑλληνα» καὶ θὰ τὸν ὑποστηρίξουν μὲ τὴ συνεργασία τους.

— Ὁ Ἑσασιτευτικὸς Σύλλογος Ἀποφίτων Λεμεσοῦ ὑπέβαλε στὸν Κυβερνήτη καὶ στὸ Διευθυντὴ τῆς Παιδείας ὑπόμνημα γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Κύπρου, θιγάντας ἰδιαίτερα τὴν ἀνάγκη τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσης, τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ χαραχτηρισμοῦ ὡς «ἐλληνηκῶν» τῶν σχολειῶν μας, τὴν ἐπαναφορὰ τῶν εἰκότων τῶν Ἑλλήνων ἡρώων καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας.

— Ἀνάλογα, ἀλλὰ ἐντονώτερα ὑπομνήματα ὑπέβαλε ἡ Παγκύπριος Ὁργάνωσις Διδασκάλων.

— Ἀπὸ τὴς Ἀθῆνες μᾶς ἦρθε τὸ μῆνυμα τοῦ θανάτου τοῦ Γιάγκου Τορναρίτη, Ἐπιμελητῆ τοῦ Τμήματος τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Λεμεσοῦ, φιλόλογος καὶ νομικός, Διδάκτορας τῶν Πανεπιστημίων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ρώμης, καὶ συγγραφέας τοῦ Δελτίου τοῦ Βυζαντινοῦ Δικαίου ποῦ δημοσιεύτηκαν μονάχα τρεῖς τόμοι του.

Ἐπίσης τελευταίως πέθανε στὴ Λεμεσοῦ ἡ Πολυξῆνη Λοῖζιάδα ποῦ ὑπῆρξε πολλὰ χρόνια Διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς Λεμεσοῦ. Σπούδασε στὴ Λεμεσοῦ, στὴ Σμύρνη καὶ στὸ Παλλάδιον τῆς Πόλης κ. Ἐγράψε στίχους καὶ πεζοὺς.

Ἀκόμα πέθανε στὴ Λευκωσία ὁ πρῶν Ἐφοροὺς τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου Μενέλαος Μαρκίδης ποῦ ὑπῆρξε ὁ πρῶτος διοργανωτὴς τοῦ Μουσείου ἐπάνω σὲ ἐπιστημονικὲς βάσεις, ἔκανε ὁ ἴδιος σημαντικὰ ἀνασκαφὰς κ' ἔγραψε περιποπὸδατα ἀρχαιολογικὰ ἀρθρα στὰ πρῶτα ἐγγλέζικα

ἀρχαιολ. περιοδικὰ ὅπως τὸ JHS καὶ τὸ BSA.

— Ὁ Ἑλληνικὸς ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τοῦ Λονδίνου ἀνάγγειλε πὼς ἔχτῃ ἀπὸ τὸν Δ. Καμπούρογλου πέθαναν τελευταῖα κι ἄλλοι τρεῖς ἔκλεχτοι Ἑλληνες διανοούμενοι: ὁ ποιητὴς καὶ μεταφραστὴς τοῦ Αἰσχύλου Ἱ. Γουπαρῆς, ὁ γλωσσικὸς ἀγωνιστὴς Ἐλισσαῖος Γιαννίδης κι ὁ ποιητὴς καὶ κριτικὸς Ἀ. Δρίβας.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Λ. Τ. Ν. Κάιρο. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά λόγια καὶ τὴν συνεργασίαν σας. Μᾶς εἶναι μιὰ ἰδιαίτερη χαρὰ νὰ ἐπικοινωνοῦμε μὲ τοὺς Κύπριους τοῦ ἑσωτερικοῦ. Περιμένουμε νὰ σας — Ὁ. Λ. Λ. Λευκωσία. Τὰ νέα σας ποιήματα καλά. Θὰ τὰ δημοσιεύσουμε στὸ ἐπόμενον. — κ. Κ. Μ. Μαρφφού. Ὅπως βλέπετε, ὁ χῶρος μας εἶναι πολὺ λίγος καὶ δὲν μποροῦμε νὰ βάλουμε ὅλα μαζί τὰ ὠραία τραγούδια σας. Σίγα σίγα ὅσοσο μὴν ἀρνηθῆτε νὰ μᾶς στείλετε νεώτερα. Γιατὶ δὲν τυπώνετε βιβλίον; Περιμένουμε καὶ διήγημα. — κ. Γ. Χρῖστ. Το δημοτικὸν σας γνωστὸ, ἀλλὰ καλὸ. Φροντίστε νὰ καταγράψετε καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὰ τρία δικῆ σας ποιήματα εἶναι καλὰ τὰ δυὸ μικρότερα, μ' ὅλες τῶν τὴς ἐλλείψεις. Μὰ τι τίτλος εἶν' ἐκεῖνος «Στὴ φωνισσὰ τῆς καρδιάς μου»; Τέτοιες ὑπερβολὲς καὶ τραχύτερες νὰ λείπουν. Δουλεψετε μὲ περισσότερὴν προσοχὴ τὸ στίχον καὶ πάντα νὰ παίρνετε καλὰ πρότυπα γιὰ μελέτη. Καὶ στείλτε μας νέα σας. — Π. Δορ. Το διήγημά σας «Ἡ ὄρφανη» εἶν' ἐν' ἄλλο σκίτσον χωρὶς προέχταση καὶ βάθος, διχως πλοκὴ καὶ τέχνη, μὲ δημοσιογραφικὲς ἐκφράσεις κοινότατες καὶ ρητορείες ἀχρηστες. Κι ὅμως περιέχει ἀρκετὰ καλὰ στοιχεῖα ποῦ διαφαινόνται, ποῦ ἂν τὰ καλλιεργήσετε προσεχτικῶς, θὰ ἔχετε καλὴτερα ἀποτελέσματα. Θὰ εὐχαριστηθοῦμε νὰ μᾶς ἐναναγράψετε.

Τύποις «Ἦμος Κόσμος» Θεωμᾶ Γ. Κυριακίδη, Λευκωσία.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτῆτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνια.

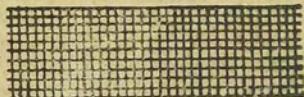
Ἀνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει

ΣΑΚΑΤΕΜΑ ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ πόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ῥάχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπιλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μῆσω τῶν πορευμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ καθυστεροῦν ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀνακουφίζει τοὺς μῆς. Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαθὺς, καὶ ἡσυχος. Δικαίως δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λιμένεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ SLOAN'S

Τὸ παγκοσμίου φήμης ἴγρον πρὸς ἐπάληψιν μετὰ χειρὸς ὄντων ἀπὸ 1833 ἕως νῦν

SLOANS LINIMENT

